

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING

Stina Tegnhed

Boplatsen vid vadet

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING 2013

Halland, Halmstads kommun, Eldsberga socken, Eldsberga 33:1, Eldsberga RAÄ 151

ARKEOLOGISKA RAPPORTER FRÅN HALLANDS LÄNSMUSEER 2015:7

KULTURMILJÖ
HALLAND

Stina Tegnhed

Boplatsen vid vadet

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING 2013

Halland, Eldsberga socken, Halmstad kommun, Eldsberga 33:1, Eldsberga RAÄ 151

ARKEOLOGISKA RAPPORTER FRÅN HALLANDS LÄNSMUSEER 2015:7

Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2015.

Arkeologisk undersökning 2013.

Framsida: Gropus keramikugn. Mot N. Fotonr. 2013-19-78. Foto: Anna Aulin.

Baksida: Arkeolog Ola Kadefors. Fotonr. 2013-19-44. Foto: Anna Aulin.

Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

BAKGRUND	5	SLAGG	33
BEGRÄNSAD AMBITIONSNIVÅ	5	FLINTA	33
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	6	BRÄNDA BEN	33
FRÅGESTÄLLNINGAR	7	BERGART	33
METOD	8	Gropar, härdar, rännor och lager	34
Undersökningsplanens målluppfyllelse	9	DATERINGAR	36
RESULTAT	10	EN BOPLATS FRÅN TIDEN RUNT VÅR TIDERÄKNINGS BÖRJAN	
Områdesbeskrivning	10	INVID ETT VADSTÄLLE -syntes och slutsats	37
Hus	13	SAMMANFATTNING	38
HUS 1	14	REFERENSER	39
HUS 2	16	TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	41
HUS 3	17		
HUS 4	18	Bilagor	43
GROPHUS	19	Bilaga 1 Anläggningslista	
GROPHUS I	20	Bilaga 2 Fyndlista	
GROPHUS II	21	Bilaga 3 Anläggningsplan	
GROP 1917	22	Bilaga 4 ¹⁴ C-datering	
TOLKNING AV GROPHUS I, II SAMT GROP 1917	24	Bilaga 5 Makrofossilanalys	
ANALYSER I GROPHUSEN SAMT GROP 1917	28	Bilaga 6 Vedartsanalys	
LIKNAVDE KERAMIKUGNAR	28	Bilaga 7 Ritningsförteckning och ritningar med anläggningsför-	
JÄRNFRAMSTÄLLNINGSGUGN	29	teckning	
Fynd	31	Bilaga 8 Översikt fyndspridning inom undersökningsområdet	
KERAMIK	31		
BRÄND LERA	33	Rapporter utgivna under 2014 och hittills 2015	84

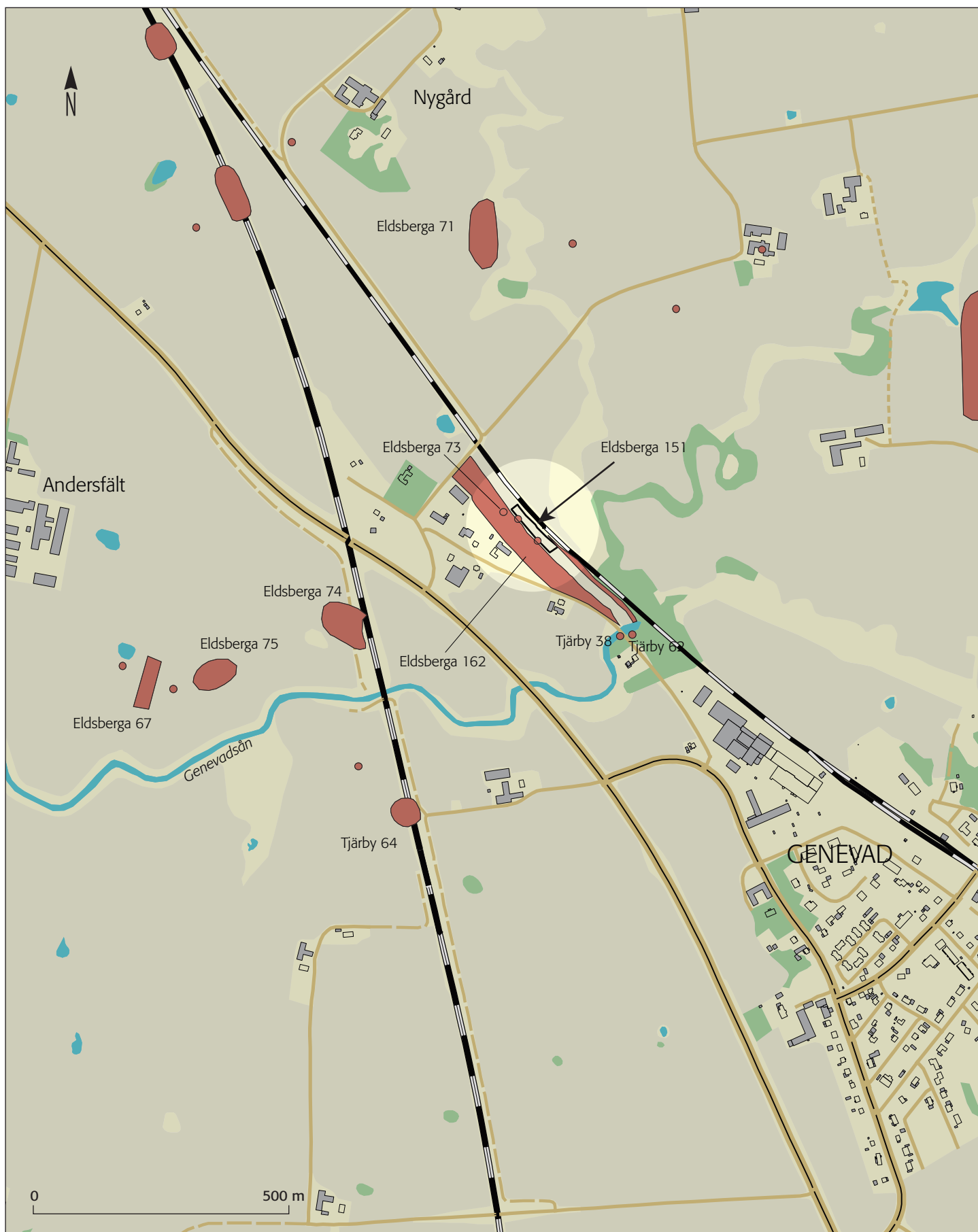

Fig.1. Undersökningsområdet markerat med omgivande fornlämningar. Skala 1:10 000

BAKGRUND

Laholmsbuktens VA planerar att anlägga en vattenledning mellan Kistinge i norr och Veinge i söder. Med anledning av detta har Kulturmiljö Halland utfört en särskild arkeologisk undersökning av RAÄ 151 i Eldsberga socken i enlighet med länsstyrelsebeslut 431-270-13. Undersökningen genomfördes under några dagar i april och maj månad 2013, i begynnande vårvärme.

Slutundersökningen föranleddes av en arkeologisk utredning december 2011 och mars 2012 (Tegnhed 2012). Inom den 12 km långa vattenledningssträckan förundersöktes fyra stycken fornlämningsområden under oktober månad 2012. Vid förundersökningen av Eldsberga RAÄ 151, beläget i norra utkanten av Genevad samhälle, utkristalliserade sig en anläggnings- och fyndrik fornlämning i form av en gårdslämning från äldre järnålder. Utifrån förundersökningsresultaten gjordes bedömningen att en särskild arkeologisk undersökning skulle kunna bidra med värdefull kunskap om platsen, både dess uppbyggnad och struktur, med en mycket intressant placering i landskapet vid ett känt vadställe vid Genevadsån. Anläggningar som ugnar och grophus bådade goda möjligheter att studera hantverksaktiviteter på platsen (Tegnhed 2013).

Vid metalldetektering av matjorden under förundersökningen av boplatsen Eldsberga RAÄ 151 påträffades 8 muskötkulor av bly, en mindre pistolkula, en tärning av bly samt ett mynt. Dessa fynd tolkades som lämningar efter sammandrabbningen mellan svenska och danska armén vid Genevad som ägde rum den 31 augusti 1657. Skriftliga källor beskriver att ungefär 2000 man var samlade på ömse sidor av Genevadsån (Englund 2000:510, Isacsson 2002:134, Salvén 1929:24ff). Undersökningsområdet sammanföll med platsen för svenskarnas sida, nordväst om bron över Genevadsån. Dessa fynd resulterade i att en fördjupad förundersökning i formen av en metalldetektering av ytan genomfördes i januari 2013 och i slutet av april 2013. Resultatet med över 115 fynd från sammandrabbningen mellan den svenska och danska armén presenteras i rapporten "Slaget vid Genevad" (Tegnhed 2015).

BEGRÄNSAD AMBITIONSNIVÅ

I det förfrågningsunderlag som medföljde länsstyrelsens remiss för undersökningen står det omnämnt att ambitionsnivån för undersökningen skall vara begränsad. Detta fick konsekvenser för beräkningen av fälttiden och rapporttiden och har medfört att vissa lämningar har prioriterats både vid fältinsatsen och i denna rapport. Därför har vissa företeelser undersökts mer nogsamt och i denna rapport fått mer utrymme än andra. Även delar av undersökningsområdet undersöktes mer extensivt medan andra mer intensivt. Dock har ambitionen alltså genom hela projektet varit att fornlämningen ska förstås i sin helhet och ambitionen att undersöka, samla in fynd och dokumentera har inte varit låg och begränsad, utan förhoppningsvis kan resultaten bidra till ett gediget material för vidare forskning.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Eldsberga RAÄ 151 var belägen i åkermark strax norr om samhället Genevad. Åkern ligger som en remsa mellan järnvägen och en grönfodertorkfabrik i en sluttning ner mot Genevadsån. Partiet där undersökningsområdet var beläget sammanfaller med en mindre förhöjning i åkern. Vid den arkeologiska utredningen framkom att Eldsberga 151 påträffades inom ett stycke där undergrunden övergår till sand, om än med ler- och siltinslag. På ömse sidor, både norröver mot Eldsberga och söderut ned mot Genevadsån och vidare inne i Genevads samhälle utgörs undergrunden av silt och lera. Anledningen till att tegelbruket placerades i Genevad vid slutet av 1800-talet berodde bland annat på den goda tillgången på lera.

Ser man till fornlämningsbilden i stort ter sig boplatslämningen Eldsberga RAÄ 151 som en något ensamliggande enklav i det öppna svagt böljande landskapet mellan Eldsbergaåsen i norr och höjdryggen vid Tjärby/Veinge, två områden där fornlämningsstätheten ökar betydligt. Eldsbergaåsen som ligger några kilometer norr om undersökningsområdet har hög gravfrekvens, framförallt högar och stensättningar. En fornlämningsbild som även går igen på höjdryggen i söder. De utifrån undersökningsytans närmast liggande kända fornlämningarna är av betydligt äldre datum och omfattar boplatslämningar från stenåldern (Eldsberga RAÄ 73 och 75) såsom den överlagrade mesolitiska boplatsten invid Genevadsåns norra strand, Eldsberga RAÄ 74 (Ahnberg 1996).

Snävar man in fornlämningsbilden till att endast omfatta lämningar från den nu aktuella tidsepoken, äldre järnålder, finner vi närmast en järnframställningsplats Tjärby RAÄ 64 som är belägen cirka 550 meter sydväst om undersökningsområdet. Vid undersökningen av Tjärby RAÄ 64 år 1993 påträffades fem järnframställningsugnar, fyra härdar och tio gropar med keramik (Wranning 1995). Dateringarna från undersökningen visar på en samtidighet med Eldsberga RAÄ 151. Även keramiken från Tjärby 64 uppvisar likheter med den som påträffats i Eldsberga RAÄ 151 såsom bland annat skärvor från kärl med facetterad och förtjockad mynning. Trots att Tjärby RAÄ 64 var belägen på en höjd och innehade ett på flera sätt gynnsamt topografiskt läge för en boplat, påträffades inga boplatslämningar inom undersökningsytan, något som kan bero på den leriga alven, vilket medför dräneringssvårigheter. Brukandet av platsen menar de undersökande arkeologerna skulle främst förstås av att leran var en viktig förutsättning för uppförandet av ugnar. Förhållandet till denna samtida järnframställningsplats skulle vara intressant att studera, främst genom en jämförelse av keramikmaterialet.

Ytterligare västerut ligger Tjärby RAÄ 67, som utgörs av boplatslämningar från yngre bronsålder – äldre järnålder (Artelius & Lundqvist 1989). Söderut i landskapet har de senaste årens arkeologiska undersökningar av Kulturmiljö Halland i samband med väg 117's nya sträckning bidragit till ny kunskap om bosättning och gravmiljö under äldre järnålder i Tjärby (Wranning 2009, 2011 och pågående avhandling). Till tidsperioden och platsen knyts även det monumentala gravfältet Örelids stenar (Tjärby RAÄ 37).

De arkeologiska undersökningarna längs väg 117's nya vägsträckning mellan Daggarp och Skogaby bearbetades i Kulturmiljö Hallands arkeologiska projektprogram "Människan och landskapsrummets olika dimensioner – fysiska, kronologiska och mentala" (Svensson 2008, Wranning 2009 och 2011, Håkansson 2011).

Ortnamnet Genevad kommer från ett gammalt vadställe över nuvarande Genevadsån. Där ordet *gen* troligen syftar på rak, bekväm (Sahlgren 1948:47). Vadplatsen kan troligen kopplas samman med de äldre vägar som sträckte sig från Tjärby till Eldsberga. En lämplig plats att ta sig vadande över Genevadsån fanns i anslutning till den plats där den gamla bron över ån anlades. Här finns även en milsten från 1666, Tjärby RAÄ 38 och antyder att vägsträckningen är av betydande ålder. Nere i bäckravinen strax söder om Genevadsån markerar platsen Tjärby RAÄ 62 platsen där ett stenblock med tre sliprännor påträffades år 1925. Stenblocket förvaras på friluftsmuseet Hallandsgården på Galgberget i Halmstad.

Samhället Genevad tillhör Tjärby socken och Genevadsån markerar sockengränsen mot Eldsberga socken där undersökningsområdet är beläget, men även kommungränsen mellan Halmstad kommun i norr och Laholm i söder. Sockennamnet Eldsberga är lånat från kyrkbyn.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Undersökningens syfte var att bidra till en pågående kunskapsuppbyggnad kring landskapets utnyttjande under äldre järnålder i södra Halland och då i synnerhet området Eldsberga/Tjärby, genom att klarlägga gårdslämningens kronologi, byggnadslämningar och spår av hantverk i relation till tidigare resultat från boplatser i närområdet. Genom att sätta ut fornslämningens läge i landskapet sett till topografi, vattendrag och troliga färdvägar kan detta ge nya bidrag till forskningen kring utvecklingen av områdets bebyggelsestruktur och hantverksproduktion under äldre järnålder.

Frågeställningarna vid undersökningen kom att koncentreras vid:

- *Vilka bebyggelselämningar finns på platsen och vilka dateringar har de?*
- *Undersöka spår efter hantverk.*
- *Vilka aktiviteter kan knytas till grophuset/grophusen? Något som inte är speciellt vanligt vid boplatslämningar från äldre järnålder är förekomsten av grophus. Vad innebär grophusets/grophusens närvaro på boplatser? Tillhör de en senare byggnadsfas på platsen eller är de samtida och något så ovanligt som ett grophus från äldre järnålder? Vid förundersökningen kunde det endast rensas fram och mätas in, innan undersökningsschaktet blev helt vattenfyllt och omöjliggjorde vidare undersökning. När det rensades fram blev det tydligt att det verkar röra sig om två generationers grophus som ligger över varandra. Men detta kunde inte verifieras vid förundersök-*

ningen då vattnet ej rann undan. Vilken datering har de? Hur befinner de sig stratigrafiskt och vilka spår finns det av olika aktiviteter?

- *Utreda boplatsens placering i landskapet.*

METOD

Länsstyrelsen klargjorde i förfrågningsunderlaget att ambitionsnivån för undersökningen ska vara begränsad och att 40% av anläggningarna ska undersökas.

Undersökningsområdet uppgick till cirka 1800 m² och banades initialt av med en grävmaskin försedd med släntskopa. Samtliga påträffade anläggningar mättes in med totalstation. Inmätningarna har förts över till ett projekt i Intrasis (Eldsberga2013104S) för vidare bearbetning i Intrasis analysis och ArcMap samt arkivering. I Intrasisprojektet har även fynd och prover registrerats. I huvudsak prioriterades anläggningar som har ingått i huskonstruktioner eller i hypotetiska huskonstruktioner samt anläggningar som kunde kopplas till hantverksaktiviteter, som grophusen, blästerugnen med en mängd slagg i ytan och en anläggning med en malstensunderliggare. Härutöver har även diken, gropar, lagerrester och härdar mer restriktivt undersökts. Anläggningarna har undersökts till 50% och dokumenterats på ritfilm i skala 1:20. Några anläggningar som rönt speciellt intresse såsom blästerugnen och de stora groparna som tolkats ha använts i keramikproduktion har grävts till 100%. Fotografering har skett med digitalkamera och samtliga foton finns arkiverade i Kulturmiljö Hallands arkiv, tillsammans med övrigt dokumentationsmaterial.

Ett representativt urval av anläggningar valdes ut för provtagning och undersöktes avseende vedarter, ¹⁴C-dateringar och makrofossil. Dateringarnas syfte var att särskilja områdets olika tidsskikt från varandra, att åskådliggöra vilka anläggningar och typer av strukturer som hör till vilka tider. Makroprover har analyserats av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult, Stockholm. Vedartsanalyser har utförts av Thomas Bartholin, Scandinavian Dendro Dating, Wentorf bei Hamburg, Tyskland. ¹⁴C-dateringar har utförts av Göran Possnert, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet.

Frågeställningarna kom att lyftas fram vid undersökningen genom att spåren efter hantverk knöts till respektive anläggning och deras tillhörighet utreddes under undersökningen till respektive struktur på undersökningsytan. Vid undersökningen lades även stor vikt vid att redan i fält definiera olika tidshorisonter på undersökningsytan, genom analys av fyndmaterialet och typologier av huslämningar, för att bättre kunna följa upp och svara på frågeställningarna.

Då fälttiden redan var så pass begränsad inverkade detta på den publika verksamheten. Dock rapporterades grävningens utveckling fortlöpande i Kulturmiljö Hallands blogg Arkeologi i Halland. Besökande grannar och markägare togs väl hand om i fält och gavs en visning av utgrävningsresultaten och visning av fynd. Undersökningen re-

sulterade även i en artikel som publicerades i Hallandsposten den 16 maj 2013, "Genevadsbor gav järnet för 2000 år sedan" (Williamsson, Hallandsposten 2013-05-16).

Undersökningsplanens måluppfyllelse

Då undersökningen samkördes med avbaningen av alven som utfördes av entreprenören Peab, inför nedgrävningen av VA-ledningen, bestämdes att undersökningsområdets bredd skulle överensstämma med den del av VA-ledningens arbetsområde som skulle friläggas, vilket innebär att de delar där maskiner har kört och jordmassorna placerats inom arbetsområdet inte har undersökts. Inför den arkeologiska förundersökningen var direktiven att arbetsområdet för VA-ledningen var 25 meter brett. När bredden för arbetsområdet minskades inför slutundersökningen medförde det att några förundersökningsschakt dragits strax utanför det slutgiltiga arbetsområdet.

Vid avbaningen upptäcktes att en optokabel var nedgrävd genom hela området i nordväst-sydöstlig riktning. Det blev ganska tidigt vid avbaningen tydligt att optokabeln inte var nedgrävd till ett tillfredställande djup och då kabeln nedlagts i lämningar som stenrika härdar och även gropar med sten etcetera låg den i stort sett strax under matjordens upphörande. Vid ett tillfälle grävdes varningssignalbanden av och kabeln låg blottad och efter det togs beslutet att lämna en klack över kabeln, då exploatören inte med så pass kort varsel kunde uppbåda personal att handgräva en meter på ömse sidor av kabeln, vilket krävs för att bedriva schaktning över kabeln.

Några regnrika dagar försvårade undersökningen av grophusen då den omgivande alven inom den delen av undersökningsområdet utgjordes av silt och lera.

RESULTAT

Undersökningen av RAÄ 151 har resulterat i en välbevarad bo- och hantverksplats inom vilken sammanlagt 414 anläggningar har påträffats, se tabell 1 och figur 4. Därtill inmättes ett tjugotal objekt som senare utgick. Sett till anläggningsbeståndet utgjordes fornlämningen av typiska boplatzlämningar. Den undersökta fornlämningen har högst sannolikt en fortsatt utsträckning i öster där landskapet övergår i en svag höjdrygg. Fornlämningens varande eller icke varande i detta parti kan tyvärr inte verifieras då järnvägen löper genom detta parti och stora mängder jord har grävts bort, och med dessa massor sannolikt resterna av fornlämningen.

Anläggningstyp	Antal	Varav undersökta
Grop	46	13
Härd	26	8
Lager	8	2
Ränna	9	1
Stolphål	304	73
Järnframställningsugn	1	1
Utgår	20	20
Totalt	414	118

Tabell 1. Antal anläggningar per anläggningstyp.

Boplatzlämningarna kan huvudsakligen dateras till förromersk- och övergången till romersk järnålder. Enstaka äldre lämningar har också funnits på platsen utifrån keramikfynd av bronsålderskaraktär samt kol som daterats till äldre bronsålder (period II) i den äldsta fasen i ett av grophusen.

Områdesbeskrivning

Norra delen av undersökningsområdet stiger svagt mot söder. I detta parti påträffades gropar, härdar och stolphål. Några av stolphålen bildade en vägglinje i östvästlig riktning (se hus 2). Alven utgjordes av brungul lite grusig sand, som runt vägglinjen och järnframställningsugnen fick ett inslag av silt. Stolphålen härrör från minst två hus. Husområdet var beläget i en svag sluttning där den östra delen låg något högre (15,60 m ö h) och den västra delen något lägre (15,46 m ö h). I denna norra delen förekom ett parti med ett korsformigt lager 4114 som undersöktes i en meterruta. Den högst ligande delen av undersökningsområdet var belägen runt de påträffade grophusen, som även sammanföll med mitten av undersökningsområdet. Här övergick alven i lera, silt och siltig sand som sträckte sig fram till resterna av fälgatan i södra delen av undersökningsområdet. Därefter följde ett parti med fin gulbrun sand och undersökningsområdet övergick i en sluttning söderut ned mot Genevadsån.

Fig. 2. Översiktsbild norra delen av undersökningsområdet, Eldsbergaåsen med Eldsberga kyrka i horisonten. Mot N. Fotonr: 2013-19-67 Foto: Stina Tegnhed

Fig. 3. Södra delen av undersökningsområdet. Mot SO Fotonr: 2013-19-69 Foto: Stina Tegnhed

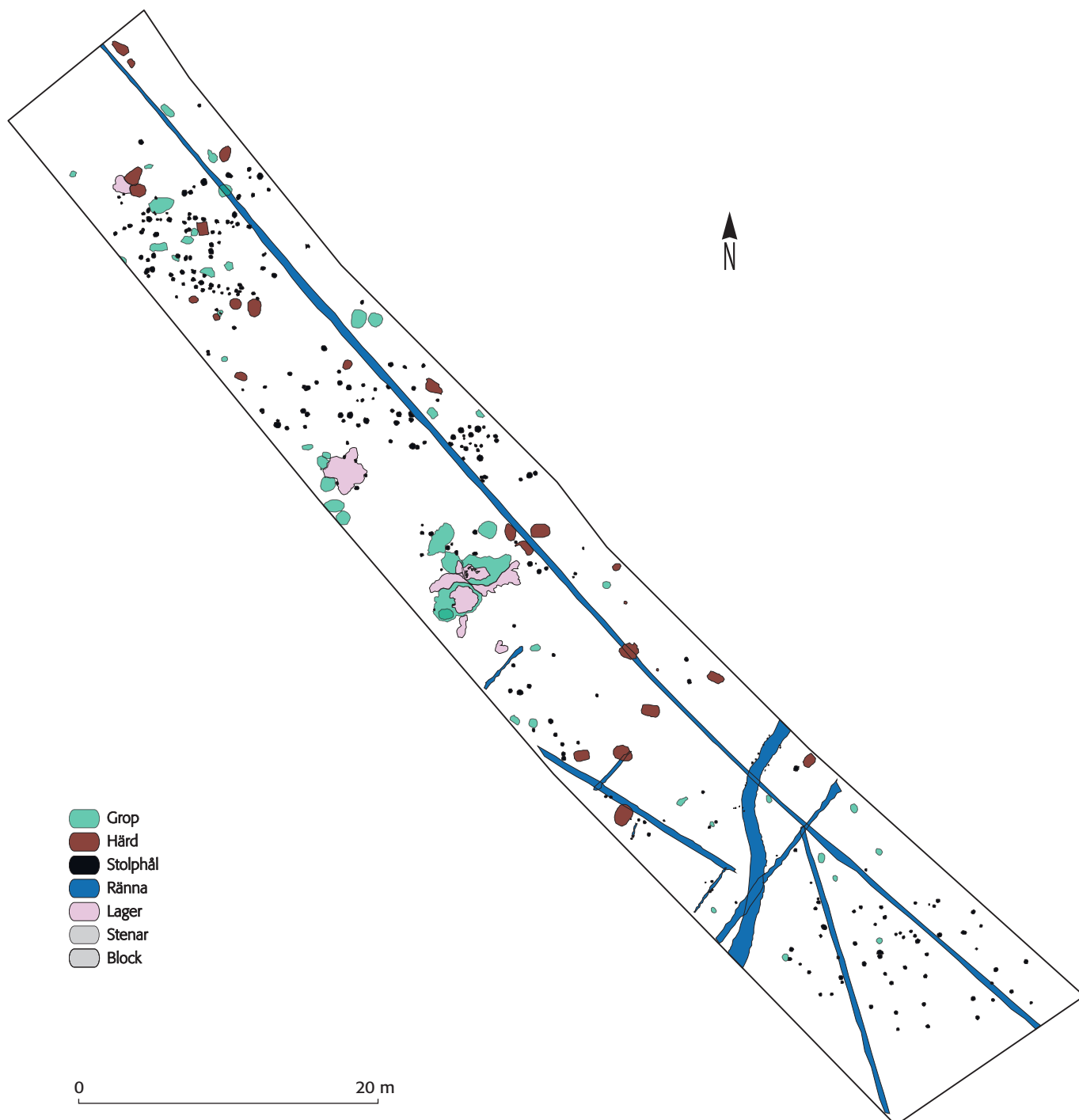

Fig. 4. Samtliga anläggningar i undersökningsområdet Skala 1:400

Hus

Inom undersökningsområdet påträffades ett relativt stort antal stolphål, främst koncentrerade till områdets norra och södra halva, vilket även sammanfaller med en mer lättdränerad sandigare undergrund, till skillnad från de siltigare och lerigare partier som återfanns centralt i området.

Fig. 5 Översikt huskonstruktioner inom undersökningsområdet. Skala 1:400

Hus 1

Hustyp:	Treskeppigt
Orientering:	O-V
Väggkonstruktion:	Stolpar
Längd:	Från första till sista bockparet ca 12,8 meter
Största bredd:	6,8 meter
Bredd i gavelpartierna:	-
Antal ingångar:	-
Takbärande stolpar:	7 stolphål, 4 bockpar
Antal bockpar:	4
Bockbredd från V:	2/2/ 2,3/ 2,15 meter
Bockspann från V:	3,45 och 3,6/3,5/ 5,2 och 5,3 meter
Inre konstruktion:	-
Fynd:	Inga fynd påträffades i stolphålen efter takbärande- eller väggstolpar till hus 1. Men inom husområdet har som lösfynd i alven invid den södra väggen påträffats en bit sintrad lera (F62) som tolkas vara ett föremål och då eventuellt en degel. I stolphål 4207, inne i husområde 1, påträffades skärvor av keramik (F70,71). I grop 739 i östra delen av husområde 1 påträffades ett mynningsfragment av ett keramikkärl (F43) och sintrad bränd lera (F44).
Datering:	Troligen förromersk järnålder. Om härden 3333, som påträffades vid förundersökningen tillhör Hus 1 kan huslämningen dateras till 300-200 talen f.Kr.

Husbeskrivning: I norra delen av undersökningsområdet framkom tre hus. Det södra av dem, Hus 1, utgjordes av ett treskeppigt långhus med stolphål till de takbärande stolparna samt en delvis bevarade vägglinje. De takbärande stolparna hade en diameter mellan 0,28-0,4 meter, varav de flestas diameter låg på cirka 0,35 meter. Djupet varierar mellan 0,14-0,26 meter. Fyllningen i stolphålen till de förmodade takbärande stolphålen utgjordes av brungrå humös sand och i samtliga fanns det bränd lera. Några

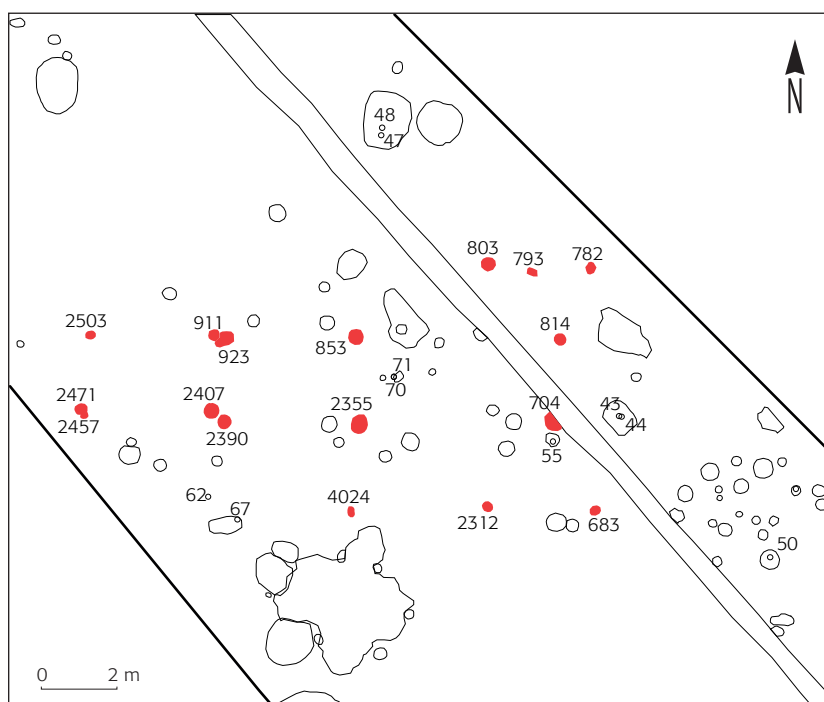

Fig. 6. Hus 1 med omgivande anläggningar och fynd. Skala 1:200

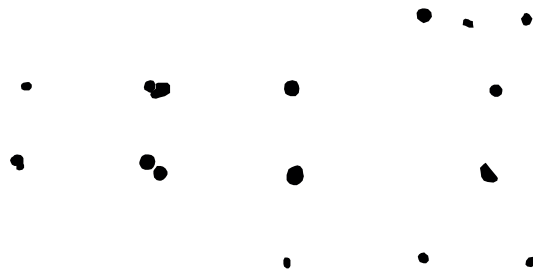

Fig. 7. Hus 1 Skala 1:200

av de takbärande stolparna verkar ha blivit omstolpade. Eventuellt har det funnits ett till förhistoriskt långhus på platsen, men det kunde inte fångas vid undersökningen av stolphålen i fält.

Vid förundersökningen 2012 noterades att det i området som sammanfaller med den norra halvan av Hus 1 förekom ett tramlager, bestående av gråbrun sand med kol och bränd lera. Detta lager uppträdde fläckvis och tolkades som ett troligt tramlager eller arbetsyta. Två rutor grävdes i lagret och då uppvisades en tjocklek som varierade mellan 0,05 och 0,08 meter. I norra hörnet av en av rutorna påträffades en anläggning (stolphål 3728) som låg delvis under lagret. Vid förundersökningen påträffades hård 3333, i vilkens yta tre bitar slagg påträffades. Anläggningen noterades ha bruna ytterkanter och bestå av sotig kol, skörbränd sten och vara omgiven av två stolphål. Härden daterades till 340-320 och 200-170 f.Kr. (Kalibrerat med 1 Sigma). Tyvärr kvarstod

Fig 8. Hus 1 med tillhörande stolphål markerade med gula flärpar. Mot O. Foto: 2013-19-71 Foto: Stina Tegnhed

inget av tramplager eller hård 3333 vid slutundersökningstillfället. Eventuellt kan härden höra till Hus 1, men möjligen är den spår efter en egen händelse kopplad till järnframställning. Notabelt är att den inte återfanns vid slutundersökningen, något som kanske kan tyda på att den överlagrade Hus 1, men i sammanhanget bör nämnas att den schaktning som utfördes vid slutundersökningen var betydligt mer ojämn än vid förundersökningen, vilket även kan vara en förklaring att anläggningen inte återfanns.

Hus 2

Hustyp:	Högst troligen treskeppigt
Orientering:	O-V
Väggkonstruktion:	Stolpar
Längd:	Mer än 10 m
Största bredd:	6,3 meter
Bredd i gavelpartierna:	-
Antal ingångar:	3
Takbärande stolpar:	-
Antal bockpar:	-
Bockbredd:	-
Bockspann:	-
Inre konstruktion:	-
Fynd:	Inga fynd påträffades i stolphålen till byggnaden.
Datering:	-

Det som utgjorde resterna av Hus 2 var en förmodad vägglinje till en byggnad, vilken utgörs av stolphål av relativt rejäla dimensioner för att vara rester efter väggstolpar. Dock var fyllningarna till stolphålen något varierande i urlakningsgrad och sammansättning. Generellt var förekomsten av bränd lera och kol större i den södra väggen, men fanns även representerat i den norra väggen. Några takbärande stolpar i möjliga bockpar fanns inom området, men deras riktning sammanföll inte med vägglinjernas riktning som sy-

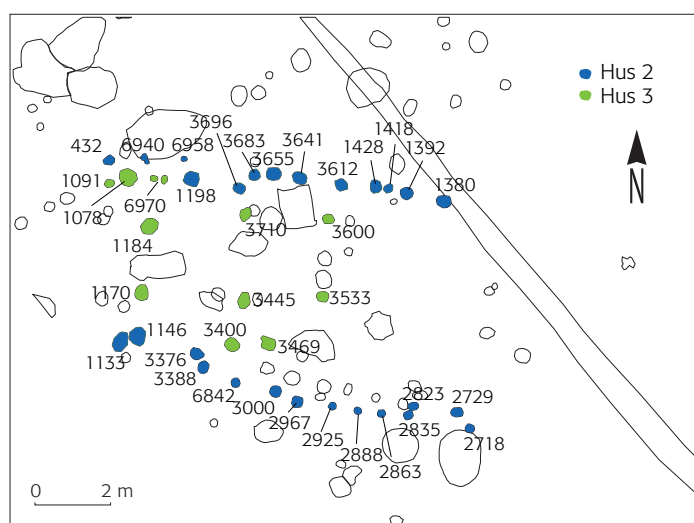

Fig. 9. Hus 2 och 3 med id-nummer och omgivande anläggningar. Skala 1:200

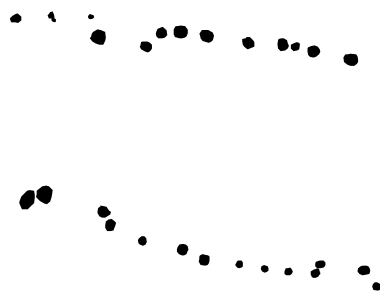

Fig. 10. Hus 2 Skala 1:200

nes ha en något mer VNV-OSO riktning än stolphålen efter de takbärande paren som låg i öst-västlig riktning. Stolphålen i de nästan dubbla vägglinjerna snittades för att se om formen kunde avslöja eventuell lutning som ibland finns i den yttre väggstolpsraden, av så kallade trellar, i trelleborgshus (se exempelvis Nordvall 2013), men så var inte fallet. Resterna efter tre eventuella ingångar fanns till långhuset, två i söder och en synlig i norr. Vid den östliga av de två södra stördes dess eventuella motsvarighet i norr av den nedgrävda kabeln som löpte genom hela undersökningsområdet.

Hus 3

Hustyp:	Treskeppigt
Orientering:	O-V
Väggkonstruktion:	Stolpar
Längd:	Mer än 5,5 meter (inre konstruktion)
Största bredd:	-
Bredd i gavelpartierna:	-
Antal ingångar:	-
Takbärande stolpar:	6 stolpar, tre bockpar
Antal bockpar:	3
Bockbredd från V:	1,8/2,3/2,1 meter
Bockspann från V:	2,5-2,7/2,2-2,1 meter
Inre konstruktion:	-
Fynd:	Kvarts (F63) påträffades i takbärande stolpe 1184.
Datering:	-

Fig. 11. Hus 3 Skala 1:200

Husbeskrivning: Hus 3 var beläget inom samma område som Hus 2. De takbärande stolparna var mellan 0,3-0,4 meter i diameter, med ett djup av cirka 0,2 meter och fyllning av brun humös sand. Väggstolparna uppvisade något varierande storlek och djup och var mellan 0,06-0,22 meter djupa med fyllning av brun humös sand.

Hus 4

Hustyp:	Treskeppigt
Orientering:	ONO-VSV
Väggkonstruktion:	-
Längd:	Mer än 10 meter (inre konstruktion)
Största bredd:	-
Bredd i gavelpartierna:	-
Antal ingångar:	-
Takbärande stolpar:	7 stolpar, 4 bockpar
Antal bockpar:	4
Bockbredd från V:	1,5/1,9/1,7/ ? meter
Bockspann från V:	2,5/4,2/3,3 meter
Inre konstruktion:	-
Fynd:	Inga fynd påträffades vid undersökningen av hus 4
Datering:	-

Husbeskrivning: Hus 4 var beläget i södra delen av undersökningsområdet. Alven utgjordes här av mycket fin sand och strax norr om hus 4 förekom det en betydande mängd stolphål som torde höra till bebyggelse, men som inte gick att befästa i fält. Hus 4 utmärkte sig dock genom likartad fyllning av flammig brunrå humös sand

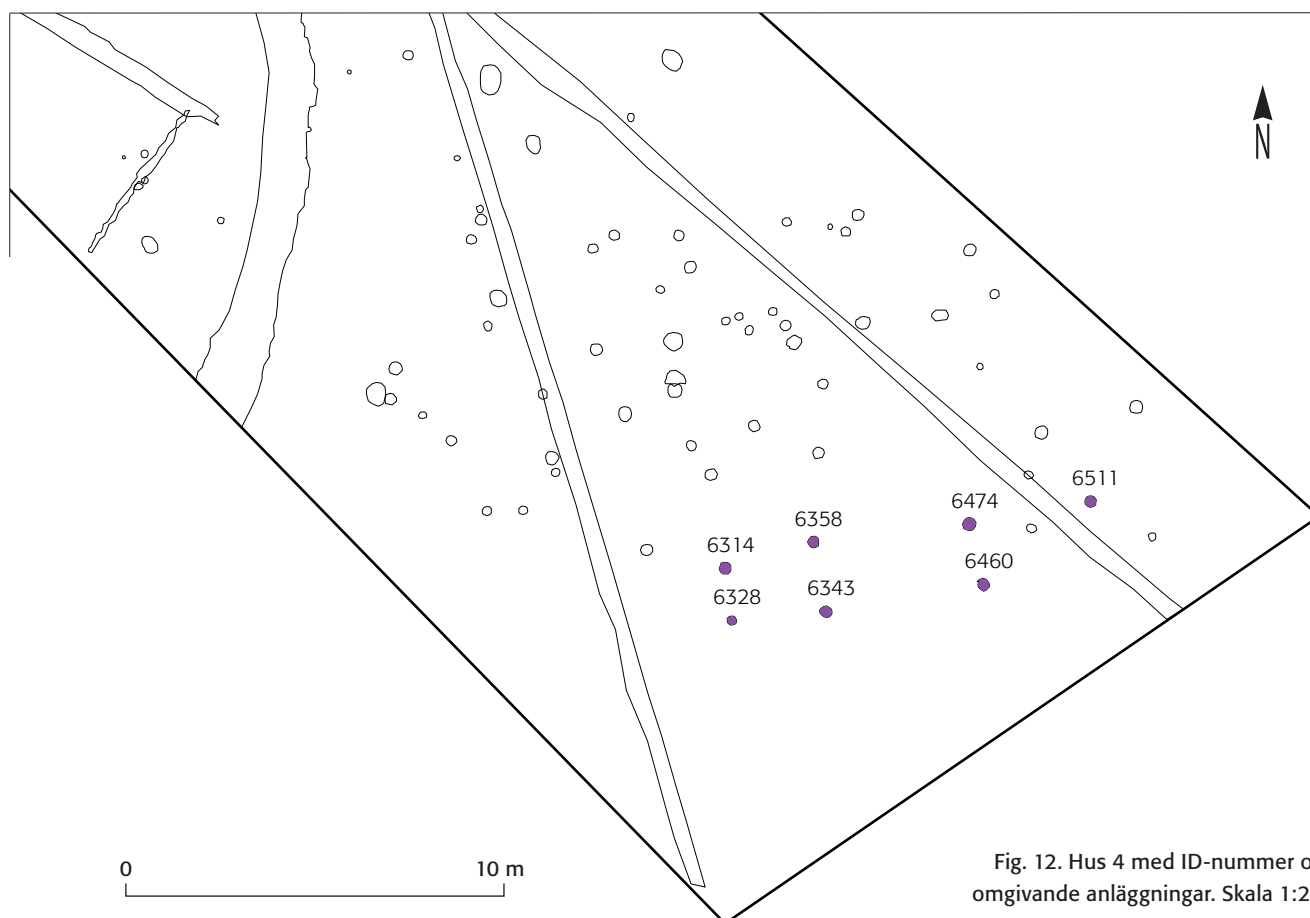

Fig. 12. Hus 4 med ID-nummer och omgivande anläggningar. Skala 1:200

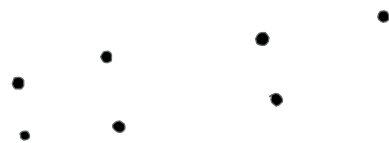

Fig. 13. Hus 4 Skala 1:200

och storlek på takbärande stolpar till den treskeppiga byggnaden. Stolphålen efter de takbärande stolparna mätte 0,3 meter i diameter med ett djup som låg mellan 0,2-0,3 meter. Lejonparten av fyllningarna i de takbärande stolphålen innehöll kol. Väggstolpar till byggnaden saknas. Den relativt ringa bockbredden mellan de takbärande stolparna kan tyda på att det är ett hus av senare dato än hus 1-3, då undersökningar av hus från yngre delen av järnålder har visat på ett minskat avstånd mellan de takbärande stolparna. Närliggande exempel är exempelvis hus 5 från äldre romersk järnålder i Tjärby 68 (Wranning 2009:38ff) och Snöstorp RAÄ 106 – Hus 3 från äldre romersk järnålder (Toreld Wranning 2003:62f).

Grophus

På den högst belägna delen av undersökningsområdet där alven övergår till silt och lera, utgjordes ett markant inslag av ett system av flera stora gropar vilka även skar varandra. Vid förundersökningen hade två större gropar preliminärt tolkats som två grophus som skar varandra. Olyckligtvis gjorde den stora mängden nederbörd vid förundersökningstillfället att dessa gropar aldrig kom att undersökas då hela schaktet snabbt blev vattenfylld. I området fanns även en ganska riklig mängd gropar, varav en som grävdes vid förundersökningen hade tolkats som en eventuellt lertäktsgrop.

Efter avbaningen vid slutundersökningen framträdde tre större gropar som skar varandra. De upptog ett område på cirka 8x5 meter och låg i sydvästlig-nordostlig riktning. Vid undersökningen av dessa stora gropar stod

Fig. 14. Grophus efter avbaning Ola Kadefors mäter in. Mot N. Fotonr: 2013-19-1 Foto: Stina Tegnhed

det tydligt att de hade ett inbördes samband. Vad dessa stora gropar representerar för aktivitet och vilken funktion de skulle ha innehaft stod som prioriterat att undersöka och i ett tidigt skede diskuterade vi om groparna primärt grävts som lertäktsgropar som succesivt fyllts igen. Men vid undersökningen av dem blev det tydligt att både groparnas successiva igenfyllning och uppbyggnad med spår av nedgångar, trösklar, stolphål, hårdlager och relativt stora mängd keramikfynd, talade för att detta var resultatet av en medveten konstruktion och aktivitet i motsats till en igenfyllnad med slumpvis boplatsmaterial. Groparnas konstruktion och innehåll kan tyda på att de använts som keramikugn samt anläggning för torkning.

Grophus I

Gropen AG 3037, längst i väster, kommer att i texten nedan att benämnas Grophus I. Den mätte cirka 4x3 meter i ytan och var 0,43 meter djup. Anläggningen grävdes kontextuellt, lager för lager, i fyra kvadranter med kryssprofil. Profiler lades även över från gropen utstickande runda mörkfärgningar, för att utreda deras koppling/samband till den större gropen. Grophus I visade sig utgöras av en grop innehållandes 11 lager, med i det närmaste lodräta sidor/väggar. Lagren var något fler till antal i den västra delen av gropen. Åt väster fanns även en oregelbundenhet i det mörka lagret (lager 2) som syntes i ytan såsom en ring i ytterkant av huset. Oregelbundenheten tolkades som en nedgång i grophuset och fanns representerat mellan två mörkfärgningar som syntes i ytan efter första rensning. Dessa ”utstickande mörkfärgningar” visade sig då den kontextuella grävningen av kvadranterna påbörjades, ligga alldeles utanför själva grophuset. Inga stolphål utanför grophuset kunde knytas till grophuset. Däremot kunde två små stolphål (AS7074 och AS7066) iakttas i området för det område som tolkas som nedgång. Dessa stolphål låg nedgrävda under den nedersta botten och deras fyllning utgjordes av gråbrun sand med kolinslag (fyllningen markerats som lager 9 och 10 i profilritningen). Hela grophuset var nedgrävt i en vid undersökningen mycket hård och torr lera. Många lager var mycket hårda och speciellt det nedersta lagret, lager 8, som bestod av brun mycket hårt packad sand med inslag av lera, dock ej bränd. På vissa ställen verkade det närmast lerklätt/lerklinat. Lagret tolkas som ett golv-, bottenlager, som var något ojämnt till karaktären. Lagret uppvisade enstaka kolinslag och mot öster en uppblandning med gul lera. I mitten på botten av huset framkom en skål, till stora delar bevarad (F13, se fig. 21). Keramiken i skålen är mycket grov.

Det fanns ingen egentlig hård i grophuset, men i lager 2 förekom rikligt med kol och lager 3 och 5 var gråa och till synes värmepåverkade. Lager 2 tolkades eventuellt ha bildats genom att något mycket varmt med kol i spritts ut i gropen. Därefter har ytan täckts med sand som därigenom blivit värmepåverkad.

Den västra delen av Grophus I uppvisade mer variation och en mångfald av lager. Ovan bottenlagret återfanns i västra delen flammig mörkgråbrun sand, lager 7 med

en något diffus gräns mot lager 6 vilket bestod av flammig brungrå sand. Däröver påträffades lager 5, som utgjordes av flammig ljus grå sand, som breder ut sig och även täcker bottenlager 8 i den östra delen av gropen. I den västra delen, överlagrades lager 5 av lager 4 bestående av flammig mellangrå sand, som tolkades som fyllningen i en ingång/nedgång i gropen. Däröver återfanns gråbrun flammig sand, som var mycket hårt packad och verkade värmepåverkad, lager 3, som sedan gick samman med lager 5 i mitten av Grophus I. I den östra delen av grophuset överlagras lager 5 av lager 2, som bestod av gråsvart kolrik flammig sand, med fynd av keramik och flinta. Lager 2 sträckte sig som en tunn lins över större delen av gropen och var det mörkaste lagret till färgen. Lager 2 tolkades eventuellt ha bildats genom att något mycket varmt med kol i spritts ut. Därefter har ytan täckts med sand som då blivit värmepåverkad. I den östra delen överlagrades lager 2 av gulbrun sand med inslag av bränd lera, lager 11, ett lager som saknades i västra delen. Det översta liggande lager 1 bestod av brungrå flammig sand som bitvis var mycket hårt packat. Lager 1 inmättes som 3207.3037. Lejonparten av fynden påträffades i lager 1 och lager 2, där återfanns en stor mängd keramik, som omfattade även mynningsdel med dekor (F1 se fig. 21, F3, F69). I lager 1 framkom även flintavslag (F2 och 4). I lager 2 framkom fyra löpare i bergart (F8) samt keramik (F9). I lager 3 återfanns flinta med retusch (F7), samt mynningsdel av keramik (F5). Ett flintavslag påträffades även i lager 11 (F6). I den sydvästra delen av Grophus I framkom en mindre nedgrävning, grop 3150 som var 1,2 meter lång och 0,9 meter bred samt cirka 0,25 meter djup. I denna grop påträffades rabbad keramik (F10 se fig. 21) samt tre bitar flinta, varav en var bränd (F11).

Grophus II

Grophus II, AG8000 hade inte en riktigt lika plan botten som Grophus I, utan var något mer rundad, men uppvisade likväl en jämn botten. Anläggningen var djupare än Grophus I med 0,7 meter ned till botten. Grophus II innehöll 9 stycken lager. Dessa täckte ej hela anläggningen utan var koncentrerade till olika områden. Främst gällde detta lager 2, inmätt som AL 8056.8000 som utgjordes av en tunn härd, bestående av brända stenar och kol och som även innehöll keramik. Lagren ovan och under "härdlagret", lager 2 var mycket lika. Detta påminner således om förhållandet med kollagret i Grophus I. Härdlagret syntes dock ej lika tydligt i ytan som fallet var i Grophus I. Det understa lagret utgjordes av brun fast sand med inslag av kol, bränd och obränd lera, lager 6, som täckte botten i gropen. Däröver täcktes bottenlagret i västra delen av lager 7, grågul flammig sand, som även återfanns i gropens östra del, där det överlagrades av en fyllning av gulbränd sand och bränd lera, lager 8, (som noteras som lager 5 något mer västerut i gropen, ovanpå lager 6). Gropens centrala delar uppvisade en större representation av lager, där varvigheten i den brungula sanden noterades som lager 3 och 4, två lager lika till färg och karaktär den fyllning som utgjorde merparten av gro-

pens fyllning, lager 1. Under lager 1 påträffades en härd, lager 2, (AL8056.8000) som kryper upp mot grophusets NV sida och syns i ytan, som anläggning 4766. Notera att AL8056.8000 och härd 4766 är samma anläggning. Denna härd överlagrar sedan och går samman med en stor grop AG 1917. I härden och då speciellt i övergången till gropen 1917 förekom en hel del keramik. De integrerade ”mörkfärgningarna” hade tydliga trösklar mot den djupare botten av anläggningen. Dessa trösklar är sannolikt ej grävda lika djupt som grophuset eller ”mörkfärgningarna”. Möjligen har lera av samma slag som undergrunden påförts och bildat trösklar. På trösklarna och inom de delar av huset som ej har utstickande mörkfärgningar har sedan ett lager av sand påförts som en krans mot hela grophuset (se plan lager 7). Inga stolphål i eller utanför huset kunde knytas till anläggningen.

Något som även skiljer Grophus II från I är förekomsten av betydligt hårdare bränd lera. Klumpar av sintrad lera, som även har noterats som slagg förekommer främst insamlad i lager 1 och 2 (F20, 21, 23, 25, 27, 29, 32). Sintrad lera har även samlats in i bottenlagret, lager 6 (F33). Den största fyndkategorin i Grophus II är keramik med 10 fyndposter, varav den mest omfattningsrika är 11123 gram keramik insamlad i lager 2 (F14 se fig. 21) Mynningsdelar tillhörande minst fem kärl, varav en bar spår av avstrykning, påträffades även i lager 2 (F26, 31, 34, 72). Flera fyndposter av keramik av olika karaktär när det gäller magring, tjocklek och ytbehandling har mätts in i det övre lagret lager 1 (F16,17, 18, 19, 24,28). Ett ytfynd i Grophus II utgjordes av ett järnföremål (F21) som påträffades vid avbaningen. I härdragret, lager 2, påträffades även 4,5 gram brända ben (F15). Förutom ovan nämnda fyndkategorier påträffades även ett stycke kvarts i den nordvästra kvadranten av Grophus II.

Kol i lager 8 i Grophus II vedartbestämdes till al/hassel och daterades till äldre bronsålder (per II) 1500-1200 f.Kr. Kolet i detta lager kan härröra från omgivande äldre aktiviteter på platsen Vid vedartsanalysen har Thomas Bartholin även noterat att provet som insändes innehöll järnockra. Kol från härdragret, lager 2 (AL8056.8000) vedartbestämdes till ek från unga stammar, som daterades till 95 f.Kr. - 5 e.Kr. (1 Sigma) och 170 f.Kr.- 30 e. Kr. (2 Sigma) (Bilaga 6 och Bilaga 4, Ua-49060).

Grop 1917

Gropen var belägen strax NNV om Grophus II. I gropen förekom inte lager i samma utsträckning som i de båda grophusen. Mot botten av gropen syntes dock en viss lagerindelning samt framför allt lite kol som kanske kan knytas till de lager i de båda grophusen med stor kolförekomst. I grop 1917 var kolet dock inte lika rikligt förekommande. I anläggningens östra del påträffades en hel del keramik. Träkol från grop 1917 vedartbestämdes till hassel och erhöll en äldre datering än lager 2 i Grophus II till 360-280 f. Kr. och 240-160 BC (Kalibrerat med 1 Sigma) och 370-100 f. Kr. (kalibrerat med 2 Sigma) (Bilaga 6 och 4, Ua-49059). I gropen insamlades även sintrad lera, varav en var

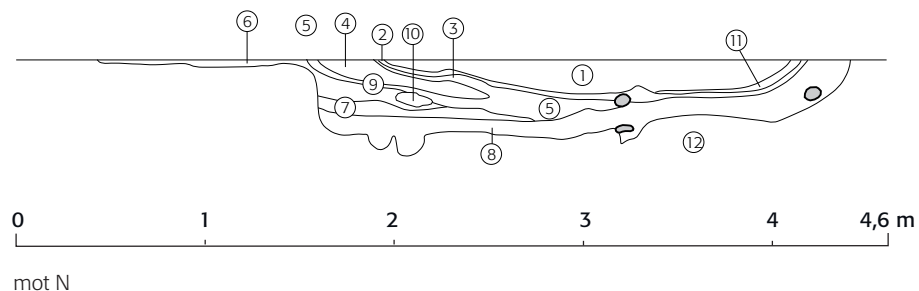

Fig. 15. Profilritning Grophus I. Skala 1:40.

1: Brungrå flammig sand mot lager 2 bitvis hårt packat/värmepåverkat, inmätt som lager AL 32017. 3037

2: Gråsvart kolrik flammig sand. Fynd av keramik, flinta.

3: Gråbrun flammig sand. Mot lager 2 bitvis hårt packat/värmepåverkat

4: Flammig mellangrå sand. Ser i plan ut som ett stolphål, men tolkas som ingång/nedgrävning i grophuset.

5: Flammig grå sand (ljusaste lagret).

6: Flammig brun/grå sand. Ljus grå ytligt då den torkat.

7: Flammig grå/mörkgrå + lite brun sand.

8: Brun sand med lerinslag, dock ej bränd. På vissa ställen närmast lerklätt/lerklinat.

Mycket hårt packat. Golv/bottenlager. Ojämnt. Enstaka kolinslag. Mot Ö uppblandat med gul lera.

9: Grå brun sand med kolinslag. Alldeles ovanför AS 7074 (stolphål). Rest av syll, stolpe? Konstruktionsdetalj, nedgång?

10: Grå brun sand med kolinslag. Alldeles ovanför AS 7066 (stolphål). Rest av syll, stolpe? Konstruktionsdetalj, nedgång?

11: Gul brun sand med inslag av bränd lera.

12: Hård kompakt lera.

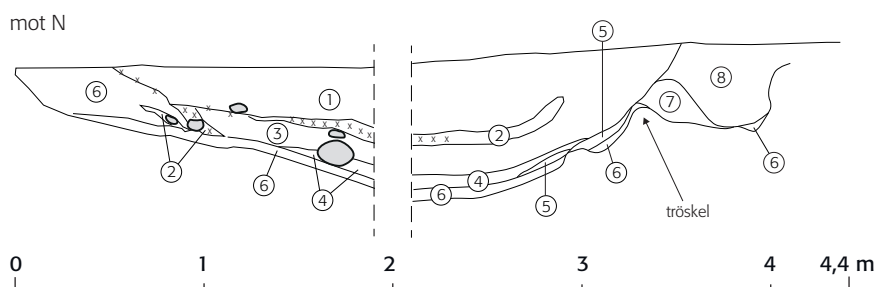
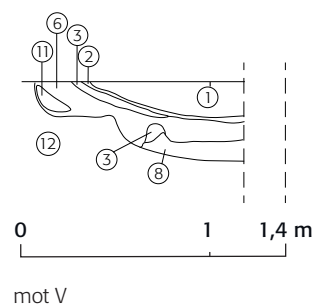

Fig. 16 Profilritning Grophus II.

Skala 1:40.

1. Brungul sand.

2. Härd/Ugnsbotten. Sandigt gråsvart. Keramik, grå sand med kol, glest uttät kanterna.

3. Samma som 1.

4. Något mörkare än 3.

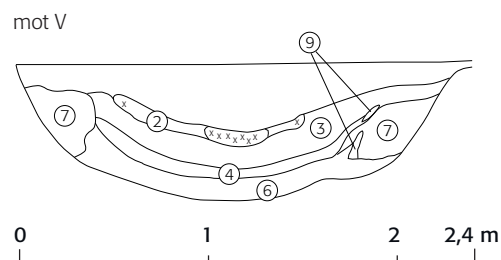
5. Samma som 8.

6. Brun fast sand. Kol inslag av lera, bränd lera.

7. Grå gul flammig sand.

8. Gulbränd sand, bränd lera.

9. Lera /Lerlins.

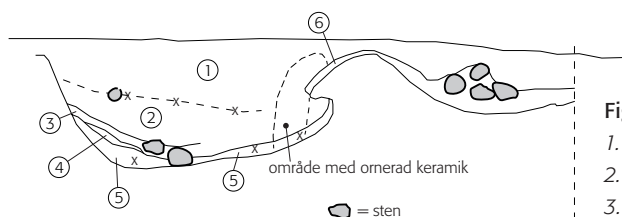

Fig. 17 Profilritning Grop 1917. Skala 1:40.

1. Brun sand med inslag av bränd lera.
2. Något mörkare än (1), mkt diffus gräns
3. Mörkbrun sand med inslag av kol.
4. Grå flammig sand.
5. Brun fast sand/lera, botten likadan som båda grophusen.
6. Kollins

Fig. 18. Grophus I med krukans F13 (vid pilen) in situ med Grophus II och grop 1917 i bakgrunden.
Fotonr: 2013-19-56 Foto: Anna Aulin

förglasad och dessa bitar förde tankarna till slag (F35, 39). Även ett kärnämne i flinta (F 68) samt brända ben (F41) insamlades, men den dominerade fyndkategorin var keramik varav flera skärvor uppvisade spår av ornamentik (F37 se fig. 21), mynningsdel med spår av avstrykning (F36 se fig. 21) samt en skärva ornamenterad med ränder och snedställda streck (F38 se fig. 21).

Tolkning av Grophus I, II samt Grop 1917

Härdlagret 2 i Grophus II gick tunt, tunt upp i ytan, mycket nära Grophus I. De till färgen mörka lager som i båda grophusen benämns lager 2 tangerade varandra och var mycket lika. De har med största sannolikhet ett samtida sammanhang. Likaså grop 1917 har ett tydligt samband till de båda grophusen. De uppbyggda "sandvallarna" i Grop-

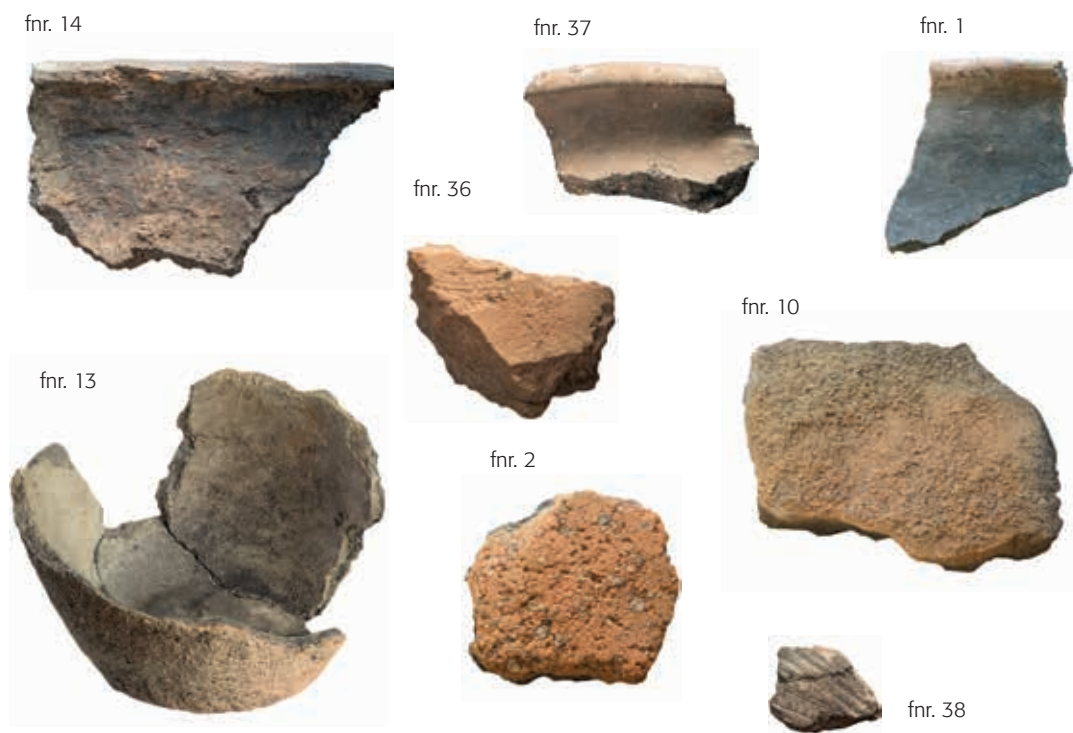
Fig. 19. Hårdlagrets (lager 2 och 8056.8000) utbredning i Grophus I, Grophus II och grop 1917. Mot NO. Fotonr. 2013-19-87
Foto: Anna Aulin.

Fig.20. Anna Aulin och Ola Kadefors gräver ut grophus I,II och grop 1917. Mot O. Fotonr 2013-19-70. Foto: Stina Tegnhed.

hus II och de tunna skyddande lerlinserna på dessa, för helt klart tankarna till någon form av ugn och då närmast en keramikugn som i princip då den varit i bruk, torde ha upptagit hela huset. De från Grophus II utstickande mörkfärgningar med trösklar in mot Grophus II kan ha använts som öppningar, och bildat arbetsytor till ugnen (visa dessa med foton som Anna markerat med öron). Utrakning/rensning av ugnen, kan ha skett genom öppningen i NV, därav det utdragna kolet. Den stora gropen 1917 bildar då en förlängning av Grophus II, med en möjlig funktion som nedgrävd bälg/lufttillförsel/eldningslucka. På platsen fanns det stor förekomst av lera, som kan ha använts som råvara. De lager som sammanbinder och ger ledtrådar i tolkningen är således lager 2 i Grophus I och lager 2 i Grophus II samt lager 6 i 1917 (se fig. 21).

Vilken funktion Grophus I skulle ha haft i sammanhanget är dock något oklart, trots

fnr. 59

Fig. 21. Ett urval av de keramikfynd som gjordes samt nedan slagg från järnframställningsugnen. Skala: ca 1:2 utom fnr. 59 (ingen bestämd skala). (Fotonr 2013-19-116–2013-19-125). Foto: Anders Andersson.

att sambandet mellan de tre anläggningarna som tre komponenter i tillverkningsprocessen för keramik blev tydligt vid undersökningen. Eventuellt har Grophus I främst använts vid torkning. För det senare talar värmen som troligen alstrats från lager 2 i syfte att torka keramik. Kanske har upphettade stenar tagits från Grophus II till Grophus I i detta syfte, att torka något och då eventuellt keramik.

Tolkningen av stratigrafin ger en bild av en till början succesiv igenfyllning, som sedan övergår till en mer omfattande återfyllning, efter att groparna tjänat sitt syfte. Eventuellt kan de många lagren tolkas som en återanvändning av grophusen, då man medvetet rakat ut och tömt dem.

Dateringen av kolprover insamlat i de olika lagren resulterade i ganska skilda tidsepoker. Bottenlagret i Grophus II daterades till äldre bronsålder, lager 2 som band samman de tre anläggningarna och som representerar den sista händelsen i grophusen daterades till runt år 0, medan kol insamlat i grop 1917 daterades till 300-100-talen f. Kr.

Analyser i Grophusen samt grop 1917

Jordprover insamlades i de olika lagren i grophusen och grop 1917 i syfte att söka svar på anläggningarnas funktion genom analyser av makrofossilmaterial. Dock var resultatet av analysen magert och endast vicker påträffades i lager 6 i grop 1917. I övriga prover påträffades endast träkol.

Liknande keramikugnar

Identifieringen av en förhistorisk keramikugn är ett ämne som har diskuterats, då det fanns flera olika sätt att bränna keramik, varav endast bränning i grop bildar en lämning som finns möjlighet att påträffa idag (Hultén 1984). Keramiken anses under förhistorisk tid ha bränts på öppna bål med full syretillförsel (oxidationsbränning) eller i övertäckta gropar där syretillförseln reducerats (reduktionsbränning). Men båda metoderna bedöms lämna lite spår efter sig och kan därför vara svåra att identifiera (Lindh 2002:30ff).

Det finns exempel på ugnar från järnåldern som tolkats som keramikugnar. I fornlämning RAÄ 57 i Viby socken i Östergötland har en ugn från äldre romersk järnålder påträffats (Helander 2001). Två kupolugnar avsedda för keramikproduktion samt en ytterligare anläggning som tolkats som keramikugn har påträffats i RAÄ 183 Helsingborg (Aspeborg & Mårtensson 2001:7). Även i Danmark, bland annat i Hasseris och Faurholm har det hittats enkammarugnar från järnålder. På dessa platser fanns det en arbetsgrop innehållande kol och keramikskärvor framför ugnstöppningarna (Stillborg 1995).

Det finns även liknande exempel på användning av lertäktsgropar till keramikbränning. Vid en fördjupad förundersökning 2009 påträffades och undersöktes liknande lertäktsgropar som i flera fall återbrukats som fundament till ugnar för keramikbränning i fornlämning RAÄ 265 Helsingborgs stad. Dessa daterades till skedet mellersta

förromersk järnålder till tidig äldre romersk järnålder (Strömberg 2011:34ff).

I Tjärby RAÄ 64 undersöktes en liknande anläggning. Den mätte 4,4 x 2,1 meter i plan och var cirka 0,6 meter djup och hade formen av en åtta i plan. Utseendet och även uppbyggnaden med flertalet igenfyllnadslager innehållandes rikligt med keramik påminner mycket om anläggningen i Genevad. Utmärkande var den stora mängd mynningsbitar, härrörande från olika kärl. Anläggningen tolkades ha uppstått vid lertäkt, i samband med uppförandet av ugnarna på området. Ett kolprov i ett av de nederst liggande lagren daterades till 390 f. Kr. - 10 e.Kr. Rapportförfattaren framhävdar dock att ingenting tyder på att anläggningen skulle ha varit en ugn, då konstruktionsdetaljer saknades, ytterst få bitar lerklining påträffades och ingen av stenarna i fyllningen var skörbränd. Dessutom låg inte kolet koncentrerat utan snarare utslängt. Den något u-formade, ibland vertikala stratigrafien tolkas ha uppstått genom att gropen fyllts igen med någon form av organiskt material som sedan förmultnat, varpå fyllningen har satt sig och att detta har medfört att gropen såg fodrad ut. Gropen tolkas ha använts som avfallsgrop för restprodukter från järnframställning, då den innehåller stora mängder slagg, samt hårt bränd och delvis sintrad lera, eventuellt resterna av en schaktugn. Men orsaken till den stora mängden keramik och då speciellt mynningsbitar som deponerats i gropen kunde inte klargöras vid undersökningen (Wranning 1995).

En anläggning som undersöktes på boplatsen Brogård (RAÄ 71 Snöstorp) strax utanför Halmstad tolkades vara en keramikugn som med hjälp av ¹⁴C-analys daterades till mellersta delen av bronsåldern 2870±80BP. Anläggningen som bestod av en 2 meter stor och 0,65 meter djup nedgrävning innehöll stora kvantiteter rabbad keramik (Carlie 1992:67).

JÄRNFRAMSTÄLLNINGSGUGN

I nordvästra delen av undersökningsområdet, endast några meter söder om hus 2 påträffades resterna av en järnframställningsugn. Anläggningen utgjordes av två delar, den östra delen utgjordes av en grop som var 0,16 meter djup, och vars övre diameter var 0,28 meter, och den västra av en 0,68 meter i diameter och 0,22 meter djup grop där stora mängder slagg påträffades, framförallt centralt i den västra delen, men även i de övre lagen av fyllning 2 och 3 (se fig. 22). Mellan de två delarna påträffades en sten där troligen lufttillförseln till härden ägt rum. Endast två bitar av ugnsväggen påträffades, varför man kan anta att själva ugnen funnits ovan jord, men att denna överbyggnad är borta. Fyllningen i den östra gropen är brun humös sotig sand (fyllning 2), som även återfanns i den västra delen. Men lejonparten av fyllningen utgjordes i denna del av anläggningen av svart sotig sand (fyllning 3). Centralt i gropen påträffades strax intill resterna av ugnsväggen gul lera (fyllning 1). Förutom den stora mängden slagg samt de två ugnsväggarna påträffades även fynd av keramik i anläggningen. Träkol insamlad i den västra delen vedartsbestämdes till ek och daterades till 60 f.Kr.-30 e.Kr. (Kalibrerad med 1 Sigma, Ua-49057 Bilaga 4). Slaggen i reduktionsugnen förekommer i

droppformiga stearinliknande klumpar, varav ett urval samlades in. (se fig. 21, F59)

Ugnen var av typen gropschaktsugn och representerar järnframställningsprocessens första fas när malmen reduceras och järn och slagg skiljs åt. Inga lämningar som kan kopplas till vidare rening eller bearbetning av järnet har framkommit på undersökningssytan. Järnet var i detta stadium snarast någon sorts halvfabrikat, för att bearbetas vidare i smedjan. Inom den närbelägna järnframställningsplatsen Tjärby Raä 64 påträffades fem ugnar, omfattande tre olika varianter av ugnsmodeller: stenramsugn, nedgrävd schaktsugn utan underliggande slaggrop, samt gropschaktsugn. Dessa daterades

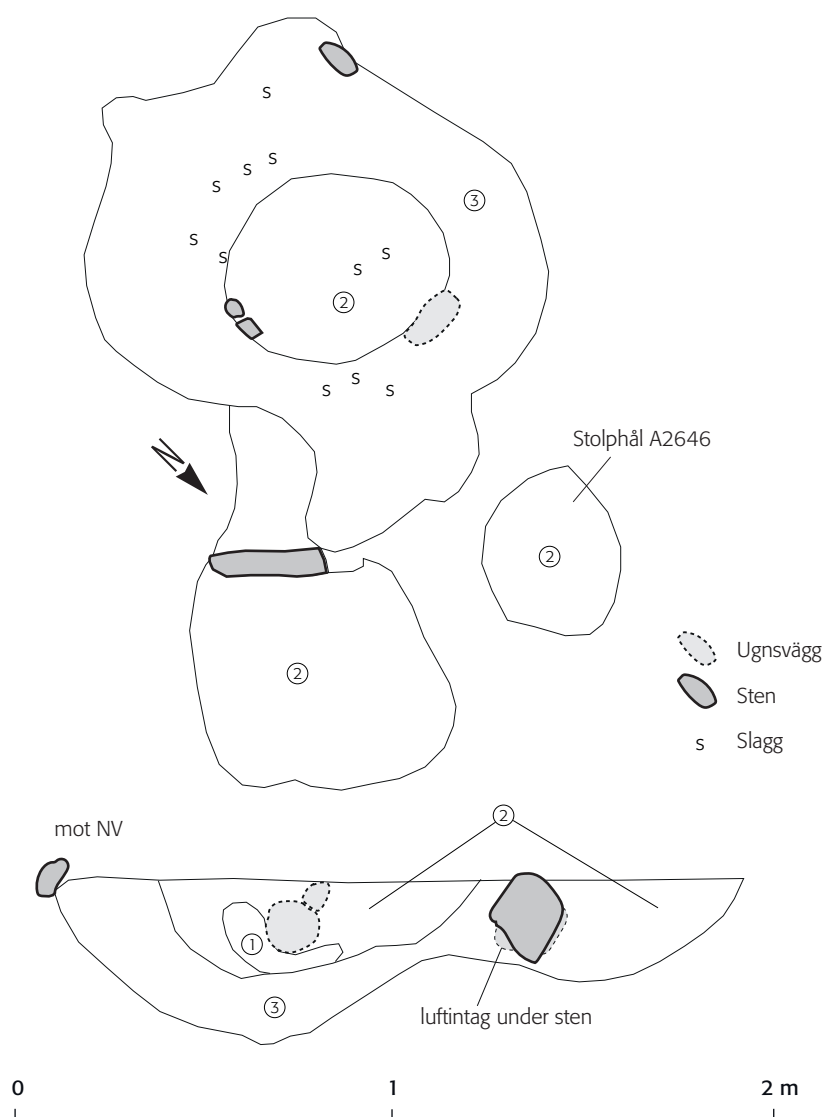

Fig. 22 Plan och profilritning av ugn 2611. Skala 1:10.

1. Gul lera
2. Brun humös sotig sand
3. Svart sotig sand

Fig. 23. Ugn 2611 under utgrävning. Mot NV. Fotonr. 2013-19-49 Foto: Ola Kadefors

till tidsperioden 360 f.Kr. – 90 e.Kr. Den nu aktuella ugnen visar likheter med främst A3 och A4, som utgörs av gropschaktugnar. Även i dessa påträffades fynd av keramik. A4 sammanfaller tidsmässigt väl med dateringen av ugn 2611 då den daterades till 50 f.Kr. – 90 e.Kr och även valet av bränslet med ek (äldre stam) samt al av unga stammar överensstämmer med ugn 2611.

FYND

De fynd som framkom bestod av keramik, flinta, bränd lera, järn, slagg, kvarts och brända ben. Fynd framkom främst i anläggningar, men även enstaka lösfynd samlades in. Merparten av fynden härrör från grophusen. En översikt var samtliga fynd påträffades inom undersökningsytan presenteras i bilaga 7.

Keramik

Den största fyndposten utgörs av keramik. Keramikmaterialet från Eldsberga 151 består sammanlagt av 333 (+fynd 56) skärvor med en total vikt av drygt 4,2 kg och lejonparten härrör från grophusen och då i synnerhet lager 1 och 2, de översta lagren i grophusen.

Utifrån kärlformer, ytbehandling och dekor har den största delen av keramikmaterialet tolkats vara från övergången mellan förromersk och romersk järnålder. Bland materialet finns det varianter som vid första anblick gav ett ålderdomligare intryck, grövre kärl med en uppruggad, nära rabbad yta. En stor mängd skärvor till ett kärl påträffades i lager 8056 i Grophus II. Ytan på dessa skärvor verkar närmast ytan utgöras av ett påstruket lager med lera med större krosskorn av krossad granit, som om den krossade

graniten utgjorde en dekorationsdetalj. Om detta var avsiktligt eller ett dyrköpt miss-tag som medfört att kärlet spruckit på grund av de stora magringskornen är det svårt att sia om. Av de 31 fyndposterna keramik är det sex stycken som innehåller skärvor med någon form av dekor. De dekortyper som förekommer är horisontella och sneda vinkelstreck, intryck samt avstrykningar. Ytbehandlingen på keramiken är främst glättning, men bland fyndmaterialet finns även några rabbade bitar.

Inför slutundersökningen fanns ambitionen att kunna genomföra en noggrann genomgång av keramikmaterialet samt en jämförelse med den samtida keramiken som påträffats i Daggarp, Tjärby 64. Dock blev mängden keramik som påträffades i Eldsberga 151 alltför omfattande och såpass skiftande att det inte hanns med inom ramarna för den ringa rapporttid som tyvärr blev resultatet av en undersökning med låg ambitionsnivå.

Keramikmaterialet uppvisar en ganska stor variation av typer. Insamlat från grophuset och grop 1917 fanns minst 18 stycken olika kärl representerade, antagligen fler. I stycket som här följer ges en mycket kortfattad beskrivning av materialet:

Grophus I: troligen 6 kärl: mynning med ristade streck på mynningsbit (F1), (F1 och F3 kan vara samma kärl), F5 är ett tunt, finare kärl mynningsdel med en utstående mynning. F9 kruka med skuldra och bottenbitar, men även en skärva av annat kärl med delar av en hank. F10 är en skärva med rabbad yta som påträffades i grop 3150.3037 i Grophus I. F13 går att sätta ihop, och består av större delar av botten och buk, som påträffades i botten av grophuset.

Grophus II: troligen 7-9 olika kärl: F14 är troligen skärvor från två kärl, en med en platt mynning till ett grovt svartare kärl vars överdel har en rugglig yta, troligen rest av mat som runnit över och bränt fast. Kärlet med utsidan av krossad bergart F17. F24 utgörs av ett tunt gråsvart kärl med polerad yta. F18 är ett tunnväggigt ljusbrunt finare kärl. F26, 16 och delar av 19 är samma kärl med krossad bergart på utsidan som F14. F28 är samma platta mynningsdel av ett grovt kärl som F14. F31 består av minst två kärl, ett med karakteristisk utskjutande mynning och ett med en rundad form på mynningen. F34 innehåller tre olika kärl, ett med en läderartad yta, ett med svagt utböjd mynningsdel och ett kärl som är ganska tunt och rakt.

Grop 1917: troligen minst tre kärl, då det finns två olika tjocklekar på kärnen (F36 och 37). Ett har dekor av avstrykningar på utsidan, det andra kärlet är riktigt grovt. Därutöver påträffades i gropan även F38, som särskiljer sig från övrigt keramikmaterial, genom sin gråaktiga färg och inristning av ristade streck mellan två inristade längsgående streck.

Förutom de ovan nämnda påträffades olika varianter av keramik spridda i stolphål, gropar och härdar på ytan. I stolphål 1211 i den norra delen av området påträffades F42, som har ristade streck på insidan av godset. I grop 739 i husområde 1 framkom F43, en utsvängd mynningsbit. I grop 4070 insamlades F45, en speciell liten facetterad mynningsdel i tunnare gods, något som korresponderar väl med den datering som ett

insamlat kolprov erhöill till 110 f.kr- O och 170 f.Kr. till 20 e.Kr (Bilaga 4 Ua-49058).

F48 utmärker sig genom att vara av A-fastyp från mellersta bronsåldern (liknande förekommer period II-V) som består av ett relativt tunnväggigt kärl med en mynning som har ett pålagt skikt av lera med magring, ser ut som rabbning men inte jämt fördelat utan mer som en vulst, påträffad i grop 3820, belägen mellan Hus 1 och Hus 2, 3. F50 består av ett reducerat ganska grovt kärl med mörkbrun utsida, påträffat i stolphål 536, strax sydost om Hus 1. F51 utgörs av ett tunnare kärl, med inga speciella särdrag och påträffades i grop 4397 sydost om grophusen. F52 påträffades i härd 2658 precis intill järnframställningsugnen. Dock är godset varken sintrat eller sekundärbränt. F56 består av delvis lite sintrade skärvor insamlade i grop 395. I ugn 2611 insamlades skärvor F57, som var sintrade och glaserade och eventuellt är det inte keramik utan resterna av en ugnsvägg. F62 är ett lösfynd insamlat i alven strax söder om Hus 1 och utgörs av ett keramikföremål med tre inristade streck i, möjligen en degel.

Bränd lera

Den brända leran som samlades in påträffades främst i grophusen. Några av dessa fynd var sintrade. Även en del stolphål som undersöktes innehöll en hel del bränd lera. Endast i några fall har den brända leran från dessa samlats in, men förekomsten har alltid noterats i dokumentationen. I grop 739 har bränd lera som tolkats som rester av lerklining samlats in. I järnframställningsugnen påträffades sintrad bränd lera som erhållit en förglasad yta. I anläggningen har den brända leran antagligen utgjort en del av infodringen och utsatts för mycket höga temperaturer.

Slagg

Merparten av slaggen har samlats in från den järnframställningsugn som påträffades i undersökningsområdet. Slagg har även påträffats i grop 4070 (se datering i stycket ovan), som är belägen cirka 20 meter sydost om ugnen. Viss förekomst av slagg har noterats tillsammans med hårt bränd lera i grop 1917 samt i Grophus II.

Flinta

Det insamlade flintmaterialet består av främst avslag, varav vissa är brända, men även kärnämnen och flinta med retusch.

Brända ben

De brända benen är ganska ringa i antal och har samlats in i härd 4766 i Grophus II, grop 1917, grop 4397 samt grop 395.

Bergart

I Grophus I återfanns fyra löpare i lager 2. I grop 3903, belägen strax söder om Hus 1, påträffades en del av en malsten, som stack upp i ytan av anläggningen.

Fig. 24. Grop 3903 med malsten i ytan. Mot N Fotonr: 2013-19-37 Foto: Stina Tegnshed

Gropar, härdar, rännor och lager

Sammanlagt 46 gropar framkom inom undersökningsytan varav fjorton stycken undersöktes. De undersökta groparnas storlek varierade mellan 2,4 och 1,56 meter i längd/diameter (inte inräknat grophusen) och 0,4 och 0,6 meter i bredd/diameter. Djupen låg mellan 0,08 och 0,8 meter. Groparnas fyllningar var främst brun humös sand, men hade även ett inslag av bränd och obränd lera, sot, kol och sten samt fynd av flinta och keramik. Grop 3820, en 1,6 meter lång och 1 meter bred grop som var 0,2 meter djup innehöll förutom brun humös sand en bränd slipsten, flintavslag och två skärvor av ett rabbat kärl (F48, se keramikavsnittet ovan) med mynningsdel, sannolikt från mellersta bronsålder.

Åtta av de sammanlagt 26 härdarna kom att undersökas. Härdarna varierade storleksmässigt mellan 0,68 och 1,58 meter i längd, 0,5 och 1,06 meter i bredd samt 0,02 och 0,22 meter i djup. Några av härdarna uppvisade en rektangulär form och återfanns främst i den sydöstra delen av undersökningsområdet. En av dessa härdar med rektangulär form med raka kanter och måtten 1,4 meter lång och 0,9 meter bred daterades vid förundersökningen till 90-0 f.Kr (Tegnshed 2013:25).

Undersökningsytan innehöll en hel del nedgrävningar för dräneringar från senare tid. Över hela undersökningsområdet löpte en nedgrävning för optokabel i nordväst-sydöstlig riktning, något som ställde till vid avbaningen och medförde att en cirka 1 meter bred klack lämnades över optokabeln för att den inte skulle skadas. I den sydös-

Fig. 25. AR1200 i södra delen av undersökningsområdet. Stina Tegnhed mäter. Fotonr: 2013-19-11
Foto: Anna Aulin

Fig. 26. Profil 4759 i ränna 1200. Mot S. Fotonr: 2013-19-23 Foto: Anna Aulin

tra delen av undersökningsområdet fanns ett svagt S-format dike, AR12000, som löpte tvärs över ytan i nordost-sydvästlig riktning. Diket undersöktes på två ställen, varav ett var centralt placerat och den andra sektionen grävdes där diket korsades av ytterligare en nedgrävning, AR 6571. Diket visade sig innehålla en fyllning av brun sand med gula strimmor. Fyllningen var ganska kompakt med lerinblandning och enstaka bränd lera. Dikets botten var något baljformad, men utifrån de fyra profilerna som ritades av sektionerna rådde det en viss olikhet i botten vid de olika ställena. I den nordöstra delen av diket syntes käpphål intill diket, troligen spår efter någon form av hägnad. Vid undersökningen tolkades diket som resterna av en eventuell fägata. Dikets bredd varierade mellan 1,0- 1,2 meter.

Några rester efter lager identifierades också på undersökningsytan. AL 296 var en upptrampad yta med en diameter på 1,3 meter och med ett djup av 0,08 meter, som troligen har brukats vid arbetet med härdarna AH347 och AH373. Lagret bestod av brun, svagt humös sand.

En meterruta grävdes i lager 4114, även denna anläggning tolkades som en trampad yta invid några gropar. Fyllningen bestod av brungul flammig sand, med några bitar skörbränd sten och bränd lera. Lagret bredde ut sig över en ”korsformad” yta på 3,5-4 meter och fanns till ett djup av 0,1 meter.

DATERINGAR

Anläggning	Lab nr	¹⁴ C år	Kal. 1 Sigma	Kal. 2 Sigma
Ugn 2611	Ua-49057	2025±33	90-70 BC, 60 BC-30 AD	160-130 BC, 120 BC-60 AD
Grop 4070	Ua-49058	2053±32	110 BC-AD	170 BC-20 AD
Grop 1917	Ua-49059	2166±38	360-280 BC, 240-160 BC	370-100 BC
Lager 2, Grophus II	Ua-49060	2039±31	95 BC-5AD	170 BC-30AD, 40AD-50AD
Lager 8, Grophus II	Ua-49061	3159±78	1520-1370 BC, 1350-1310BC	1630-1250 BC, 1240-1210 BC

Tabell: Samtliga ¹⁴C-dateringar

EN BOPLATS FRÅN TIDEN RUNT VÅR TIDERÄKNINGS BÖRJAN INVID ETT VADSTÄLLE -syntes och slutsats

Med utgångspunkt i typologisk datering av keramik, hustypologi och ^{14}C -analyser av insamlade kolprover kan den kronologiska ramen för boplatsen definieras till tidsperioden övergången förromersk till romersk järnålder. Bosättningen har en bakgrund i yngre bronsålder något som både keramik samt även ^{14}C -datering vittnar om. Men den period där platsen utnyttjats som mest intensivt, utifrån huslämningar, rester av hantverksaktiviteter och fynd är förromersk järnålder och då främst tidpunkten runt år noll. Hus 1-3 byggdes på en svagt markerad långsträckt förhöjning av sand med sil-tiga partier på ett avstånd av cirka 250 meter ner till ån (nuvarande Genevadsån), som strax öster om vadstället förgrenar sig i Alvslövsån norröver, Brostorpåån österut och vidare i Vessingeån mot sydost och förbinder boplatsen med dels inlandet och västerut mot kusten och slutligen havet, där Genevadsån har sitt utlopp mellan Gullbranna och Tönnersa.

Om man ser till platsens läge i ett något vidare perspektiv i syfte att relatera den till sin samtid ligger den centralt i järnåldersbygden. Som nämnt under kapitlet topografi och fornlämningsmiljö ligger platsen på mindre än fem kilometers avstånd från flera av traktens kända områden med järnåldersanknytning. Kusten och havet ligger på ett avstånd om dryga fem kilometer och ungefär 3 kilometer i nordost ligger byn Öringe, i gränsmarken där den böljande slättbygden övergår i mer kuperat landskap.

Trots att närområdet var föremål för diverse undersökningar under 1980- och 1990-talen bland annat i samband med Väst kustbanans tillblivelse påträffades inga omfattande boplatlämningar, något som kanske kan förklaras med att leriga marker i ett förhistoriskt perspektiv ofta är synonymt med en frånvaro av mänskliga aktiviteter. Istället för de tunga jordarna som var svårbearbetade med de enkla jordbruksredskap som stod till buds, såsom hacka eller årder, valdes platser där jordmånen i huvudsak bestod av sand eller grus. Detta medför att omgivningarna kring Genevad innefattar relativt få fornlämningar. Den lerrika marken var en av orsakerna till att tegelbruket etablerades på orten under slutet av 1800-talet.

Eldsberga 151 's varande i detta sammanhang skall nog främst ses som ett resultat av tämligen goda förutsättningar med partier av väl-dränerad sand och grus i kombination med inslag av lera, som kunde användas vid keramiktillverkning och järnframställning. Av betydelse var även placeringen invid ett vadställe i ett vattensystem som bjöd kommunikationsleder både mot inlandet och kustlandet. Den vägsträckning som syns på historiska kartor (Eldsberga sn Akt 11, 1810) är av betydande ålder, något som även milstenen från 1666 vittnar om och säkerligen har en äldre kommunikationsled passe-

rat vadstället under förhistorisk tid vid färder mellan Tjärby och Eldberga.

De frågeställningar som formulerades inför undersökningen har besvarats, dessutom resulterade undersökningen i ett omfattande keramikmaterial, vilket ger möjligheter till ytterligare studier. Boplatsen Eldsberga 151 utgör ett bidrag till de samlade kunskaperna om järnålderns bebyggelse i södra Halland. Materialet som undersökningen genererat ger en inblick i platskontinuitet, ekonomi, landskapsutnyttjande, boplatsens organisation och fyndmaterial.

Något som även gavs möjlighet att studeras på platsen var återbruket av de stora gropar som skapats vid lertäkt, i keramikframställningsprocessen. Lertäktsgruperna som användes vid keramiktillverkning, härdarna samt reduktionsugnen var i bruk samtidigt som Hus 1-3. Något senare byggs hus 4 ungefär 75 meter sydost om den tidigare bebyggelsen, vilket visar på en viss förskjutning av boplatsens utbredning över tid. En platskontinuitet låter sig annars anas då det finns anläggningar som skär varandra och även den stora mängden stolphål som kan tyda på att ytan återkommande har använts för bebyggelse. Om den del av boplats Eldsberga 151 som undersöktes i samband med förläggning av VA-ledning främst har utgjorts av lämningar kopplade till hantverksaktiviteter och gårdarna som aktiviteterna kan knytas till främst var belägna något österut vid den förhöjning i landskapet som skärs av järnvägen kommer vi inte att få svar i. Vid förundersökningen blev det tydligt att boplatslämningen även har sin fortsatta spridning västerut, sett till de anläggningar som framkom i den del som i ett tidigare skede räknades som VA-ledningens arbetsområde.

SAMMANFATTNING

Under några dagar i april och maj 2013 genomförde Kulturmiljö Halland en slutundersökning inom boplatsen Eldsberga RAÄ 151. Undersökningen föranleddes av nedläggningen av en VA-ledning mellan Kistinge och Veinge i södra Halland och var belägen på en svag förhöjning i åkermarken strax norr om Genevadsån vid Genevads samhälle och utfördes inom en cirka 15 meter bred och 115 meter lång undersökningsyta. Vid undersökningen framkom lämningar av bebyggelse och olika hantverksaktiviteter. De dateringar som erhöles, tillsammans med typologisk datering av keramik och hus placrar boplatsen tidsmässigt till övergången förromersk-romersk järnålder. Bosättningen har en bakgrund i yngre bronsålder, något som både keramik och ¹⁴C-datering vittnar om. Men den period där platsen utnyttjats som mest intensivt, utifrån huslämningar, rester av hantverksaktiviteter och fynd är förromersk järnålder och då främst tidpunkten runt år noll. Trots den relativt stora förekomsten av stolphål kunde endast fyra hus verifieras i fält. Troligen hade boplatsen sin huvudsakliga utbredning strax öster om det nu aktuella undersökningsområdet då terrängen övergår i ett höjdläge med en södersluttning ned mot Genevadsån. Dock skär järnvägen som anlades 1899 rakt genom detta höjddparti och torde ha eliminerat stora delar av boplatsen. På boplatsen fanns

även olika gropar, härdar och ugnar. På undersökningsområdets högsta punkt, vilken lite oväntat sammanföll med att den annars relativt väl-dränerade undergrunden övergick till silt och lera, påträffades stora gropar som troligen tillkommit vid lertäkt. Vid undersökningen av dem blev det tydligt att de snarare var resultatet av en medveten konstruktion och aktivitet i motsats till en igenfyllnad med slumpvis boplatsmaterial. Groparnas konstruktion och innehåll kan tyda på att de använts som keramikugn samt anläggning för torkning. Även järnframställning har förekommit på platsen. Resterna efter en reduktionsugn och stearinformat slagg påträffades. Bland fyndmaterialet fanns en mycket stor representation av keramik, men även löpare i bergart, en malstensunderliggare, bränd lera, slagg, brända ben och kvarts återfanns.

Eldsberga 151's placering i järnålderslandskapet ska nog främst ses som ett resultat av tämligen goda geologiska förutsättningar med partier av väl-dränerad sand och grus i kombination med inslag av lera, som kunde användas vid keramiktillverkning och järnframställning. Av stor vikt var även placeringen invid ett vadställe i ett vattensystem som bjöd kommunikationsleder både mot inlandet och kustlandet. Den vägsträckning mellan Eldsberga och Tjärby som syns på historiska kartor är troligen av betydande ålder, något som även milstenen från 1666 vittnar om och säkerligen har en äldre kommunikationsled passerat vadstället under förhistorisk tid vid färder mellan Tjärby och Eldsberga.

REFERENSER

- Ahnberg, S. 1996. *Genevad en överlagrad mesolitisk boplatz i Södra Halland*, Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 1996:5 RAÄ 74, Tönnersa 16:2, Eldsberga socken, Halland. Halmstad
- Artelius, T. & Lundqvist, L. 1989. *Nya bidrag till Hallands äldsta historia, Nr 2. Bebyggelse-kronologi. Boplatser från perioden 1800 f Kr – 500 e Kr i södra Halland*. Riksantikvarieämbetet Undersökningsverksamheten
- Aspeborg, H. & Mårtensson, J. 2001. *Ramlösagården. Järnhantering och Järnåldersboplatz Skåne, Helsingborg, Gustafslund 1296, RAÄ 183*. UV Syd, Dokumentation av Fältarbetsfasen 2001:4 Arkeologisk undersökning, Lund
- Carlie, Lennart. 1992. *Brogård – ett brons- och järnålderskomplex i södra Halland. Dess kronologi och struktur*. Hallands Läns museers Skriftserie No 6. Lund
- Englund, P. 2000, *Den oövervinnerlige*, Stockholm
- Helander, A. 2001. *Arkeologi längs gamla E4:an mellan Linköping och Mjölby. Planerad ny fjärrvärmeledning mellan Linköping och Mjölby. Slaka, Vikingstads, Sjögestads, Viby, Sya och Mjölby socknar, Linköpings och Mjölby kommuner Östergötland*.

-
- Arkeologisk utredning etapp 2, förundersökningar och slutundersökning av del av forn-lämning*. Riksantikvarieämbetet UV Öst Rapport 2001:11. Linköping.
- Hulthén, B. 1984. Sluta leta efter förhistoriska keramikugnar. Populär arkeologi 1984 nr 4.
- Håkansson, A. 2011. *Furudal. Bebyggelselämningar från järnålder och medeltid*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:3, Halland, Veinge socken, Skogaby 2:31, RAÄ 326. Halmstad
- Isacsson, CG. 2002, *Karl X Gustavs krig*. Lund
- Lindahl, A., Olausson, D., Carlie A. (red) 2002. *Keramik i Sydsverige – en handbok för arkeologer*. Lund
- Nordvall, L. 2013. *Ett trelleborgshus vid Sperlingsholm – lämningar från bronsålder och vikingatid*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2013:4. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Sahlgren, J. 1948. *Ortnamnen i Hallands län*. Lund
- Salvén, E. 1929, Minnessten rest över slaget vid Genevad. Vår bygd 1929, Utgiven av Hallands hembygdsförbund. Halmstad
- Svensson, M. 2008. *Nolshögen – boplatz, samlingsplats och gravplats*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2008:3, Halland, Veinge socken, Skogaby 4:34, RAÄ 334 och 335. Halmstad
- Stilborg, O. 1995. En ugn är en ugn är en ugn. *Meta* 95:4
- Strömberg, B. 2011. Österleden etapp 3, Helsingborg. *En hantverksgård från äldre järnålder vid Backen, Helsingborg. UV Rapport 2011:138* Fördjupad förundersökning 2009. Lund
- Tegnhed, S. 2012. *Arkeologisk utredning inför planerad vattenledning mellan Veinge och Kistinge*. Halland, Eldsberga och Tjärby socknar. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Tegnhed, S. 2013. *Förundersökningar av fyra områden längs VA-ledningen mellan Veinge och Kistinge*. Halland, Tjärby och Eldsberga socknar, Elestorp 7:445 m fl. Tjärby RAÄ 74-76, Eldsberga RAÄ 146-149, 151-153, 156 och 158. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Tegnhed, S. 2015 *Slaget vid Genevad*. Fördjupad förundersökning 2013. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Toreld, C. & Wranning P. 2003. *Framgrävt förflutet från Fyllinge, volym 1. Resultat från undersökningarna 2001-2002*. Arkeologiska rapporter från Landsantikvarien

-
- 2003:3. Fyllinge 9:437, Snöstorps socken, Halland. Halmstad
- Toreld, C. & Wranning, P. (Red). 2005. *Förromersk järnålder i fokus. Framgrävt förflutet från Fyllinge, volym 2*. Landsantikvarien. Halmstad
- Williamsson, H. Genevadsbor gav järnet för 2000 år sedan. Artikel publicerad 2013-05-16 i *Hallandsposten*, Halmstad
- Wranning, P. 1995. *En förromersk järnframställningsplats vid Genevadsån*, Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 1995:1, RAÄ 64, Daggarp 4:3, Tjärby socken, Halland. Halmstad
- Wranning, P. 2009. *Tjärby Norra ett förromerskt gravfält och gårdar från romersk järnålder*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2009:6, Halland, Tjärby socken, Tjärby 2:3, 3:2, 9:4 RAÄ 68. Halmstad
- Wranning, P. 2011. *Tjärby Södra Bosättning och gårdar från bronsålder och förromersk järnålder*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:1 Halland, Tjärby socken, Tjärby 10:2, RAÄ 69. Halmstad

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-270-13

Kulturmiljö Hallands dnr: 2013-104

Uppdragsgivare: Laholmsbuktens VA

Utförandetid: 2013-04-22 – 2013-05-15

Personal: Anna Aulin, Ola Kadefors och Stina Tegneshed (projektledare)

Fastighet: Eldsberga 33:1

RAÄ nummer: Eldsberga RAÄ 151

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Undersökt yta: 1750 m²

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2,0 (Eldsberga 2013104SU). Foton har nummer 2013-19-1 – 2013-19-125 och ritningar har HMAK 4426. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv.

Fynd: I väntan på fyndfördelning har fynden tilldelats accessionsnummer HM 28776:1-72

Datering: Mellersta bronsålder, förromersk järnålder, äldre romersk järnålder

Bilagor

[illegible]

Anl. Id	Anläggningstyp	Längd i meter	Bredd i meter	Djup i meter	Fyllning 1	Fyllning 2	Fyllning 3	Sot	Kol	Brändler	Stensköning	Ritningsnr.	Kommentar
5496	Ränna	0	0	0									
6571	Ränna	0	0	0									
6645	Ränna	0	0	0									
6680	Ränna	0	0	0									
6728	Ränna	0	0	0									
6750	Ränna	0	0	0									
7212	Ränna	0	0	0									
261	Stolp-hål	0	0	0									
271	Stolp-hål	0	0	0									
421	Stolp-hål	0,4	0,3	0	Mörkbrun mycket humös sand					X		2	
432	Stolp-hål	0,18	0,18	0,1	Brun humös sand							2	Urlakad
441	Stolp-hål	0	0	0									
452	Stolp-hål	0	0	0									
466	Stolp-hål	0	0	0									
475	Stolp-hål	0	0	0									
484	Stolp-hål	0	0	0									
495	Stolp-hål	0	0	0									
506	Stolp-hål	0	0	0									
516	Stolp-hål	0	0	0									
526	Stolp-hål	0	0	0									
536	Stolp-hål	0	0	0									
551	Stolp-hål	0	0	0									
564	Stolp-hål	0	0	0									
572	Stolp-hål	0	0	0									
583	Stolp-hål	0	0	0									
595	Stolp-hål	0	0	0									
608	Stolp-hål	0	0	0									
622	Stolp-hål	0	0	0									
630	Stolp-hål	0	0	0									
637	Stolp-hål	0	0	0									
646	Stolp-hål	0	0	0									
656	Stolp-hål	0,5	0,5	0,3	Brungrå humös sand					X		5	
671	Stolp-hål	0,3	0,3	0	Brungrå humös sand					X		5	
683	Stolp-hål	0	0	0									
693	Stolp-hål	0,33	0,3	0,16	Brungrå humös sand, rikligt bränd lera					X		5	

Anl. Id	Anläggningstyp	Längd i meter	Bredd i meter	Djup i meter	Fyllning 1	Fyllning 2	Fyllning 3	Sot	Kol	Brändler	Stenskoning	Ritningsnr.	Kommentar
5590	Stolp-hål	0	0	0									
5599	Stolp-hål	0	0	0									
5650	Stolp-hål	0	0	0									
5663	Stolp-hål	0	0	0									
5677	Stolp-hål	0	0	0									
5690	Stolp-hål	0	0	0									
5705	Stolp-hål	0	0	0									
5718	Stolp-hål	0	0	0									
5762	Stolp-hål	0	0	0									
5786	Stolp-hål	0	0	0									
5796	Stolp-hål	0	0	0									
5809	Stolp-hål	0	0	0									
5822	Stolp-hål	0	0	0									
5839	Stolp-hål	0	0	0									
5868	Stolp-hål	0	0	0									
5878	Stolp-hål	0	0	0									
5891	Stolp-hål	0	0	0									
5905	Stolp-hål	0	0	0									
5917	Stolp-hål	0	0	0									
5931	Stolp-hål	0	0	0									
5943	Stolp-hål	0	0	0									
5956	Stolp-hål	0	0	0									
5968	Stolp-hål	0	0	0									
5982	Stolp-hål	0	0	0									
5995	Stolp-hål	0	0	0									
6009	Stolp-hål	0	0	0									
6026	Stolp-hål	0,36	0,36	0,3	Ljusbrungrå svagt humös sand							5	
6059	Stolp-hål	0,2	0,2	0,1	Brun svagt humös sand							5	Urlakad
6070	Stolp-hål	0,15	0,15	0	Ljusbrun svagt humös sand							5	
6080	Stolp-hål	0	0	0									
6092	Stolp-hål	0,2	0,2	0,05	Mörkgråbrun humös sand							5	
6103	Stolp-hål	0,3	0,3	0	Brungrå humös sand							5	
6115	Stolp-hål	0,2	0,2	0,08	Brun svagt humös sand							5	

Anl. Id	Anläggnings­typ	Längd i meter	Bredd i meter	Djup i meter	Fyllning 1	Fyllning 2	Fyllning 3	Sot	Kol	Brändler	Stenskoning	Ritningsnr.	Kommentar
6130	Stolp-hål	0	0	0									
6141	Stolp-hål	0	0	0									
6154	Stolp-hål	0	0	0									
6166	Stolp-hål	0	0	0									
6176	Stolp-hål	0	0	0									
6192	Stolp-hål	0	0	0									
6206	Stolp-hål	0	0	0									
6218	Stolp-hål	0	0	0									
6233	Stolp-hål	0,3	0,3	0,14	Brungrå svagt humös sand							5	
6246	Stolp-hål	0,27	0,27	0	Brun humös siltig sand							5	
6260	Stolp-hål	0	0	0									
6275	Stolp-hål	0,25	0,25	0,1	Brun svagt humös sand							5	
6289	Stolp-hål	0,25	0,25	0	Brun svagt humös sand							5	Urlakad
6301	Stolp-hål	0	0	0									
6314	Stolp-hål	0,3	0,3	0,29	Ljusgråbrun humös sand				X			5	En skörbränd sten
6328	Stolp-hål	0,3	0,3	0	Brungrå humös flammig sand				X	X		5	
6343	Stolp-hål	0,25	0,25	0,15	Gråbrun flammig humös sand							5	Nedgrävd i lera
6358	Stolp-hål	0,3	0,3	0	Brungrå flammig humös sand				X			5	
6371	Stolp-hål	0	0	0									
6460	Stolp-hål	0	0	0									
6474	Stolp-hål	0,3	0,3	0,08	Brungrå flammig humös sand							5	
6488	Stolp-hål	0	0	0									
6501	Stolp-hål	0	0	0									
6511	Stolp-hål	0,3	0,3	0,23	Mörkbrun humös sand	Brungrå silt			X			5	
6523	Stolp-hål	0,36	0,36	0	Brungrå siltig sand							5	
6537	Stolp-hål	0	0	0									
6549	Stolp-hål	0	0	0									
6560	Stolp-hål	0	0	0									
6790	Stolp-hål	0	0	0									
6811	Stolp-hål	0	0	0									
6822	Stolp-hål	0,17	0,17	0,08	Brun svagt humös sand							3	
6842	Stolp-hål	0	0	0									
6852	Stolp-hål	0,34	0,34	0,22	Brungrå humös sand					X		2	

Bilaga 2

Fyndlista

Accessionsnr: HM 28 776:1-72
Landskap: Halland
Socken: Eldsberga
Fastighet: Eldsberga 33:1
RAÄ-nr: Eldsberga 151

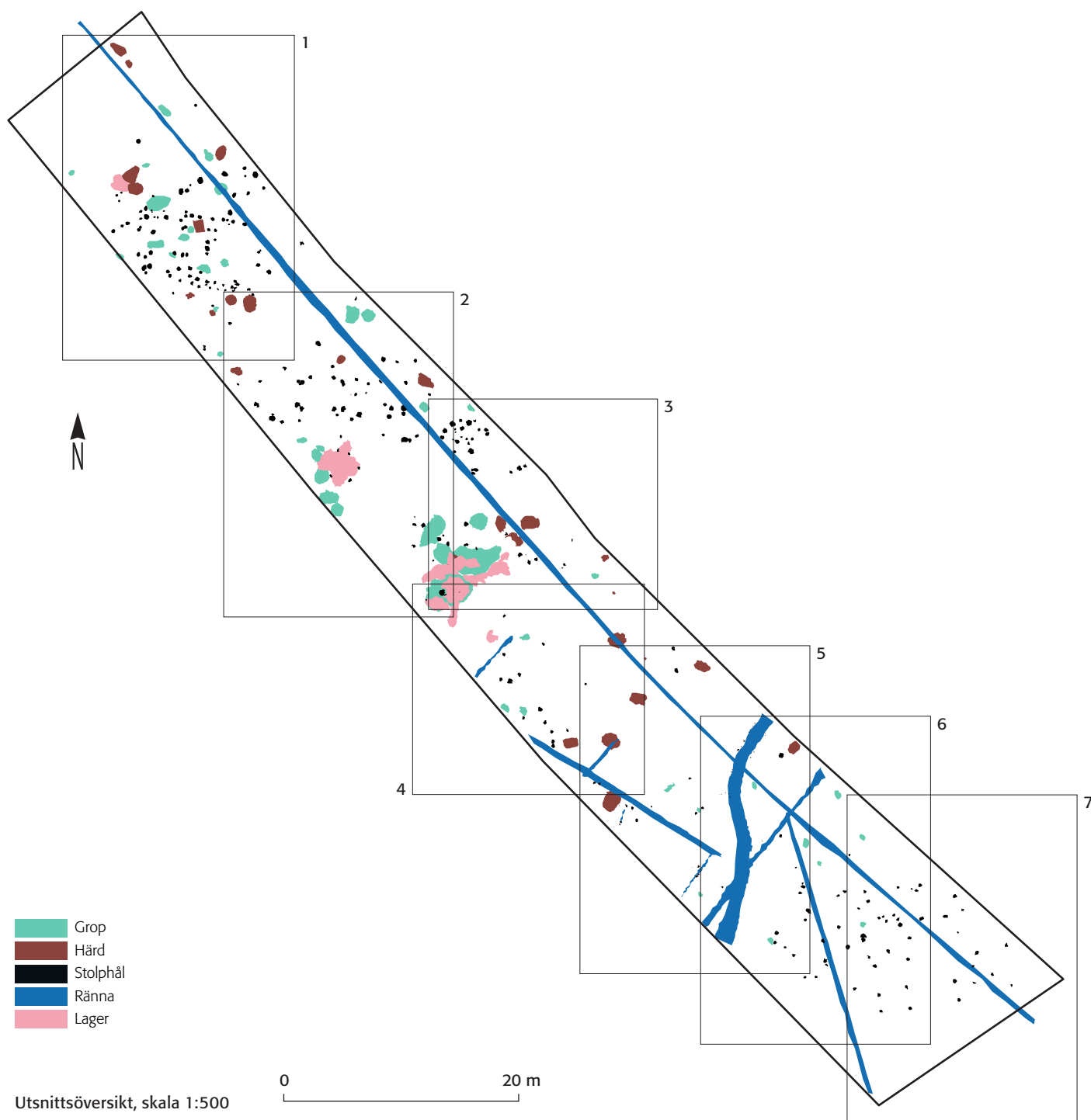
Undersökningen utförd: 2013

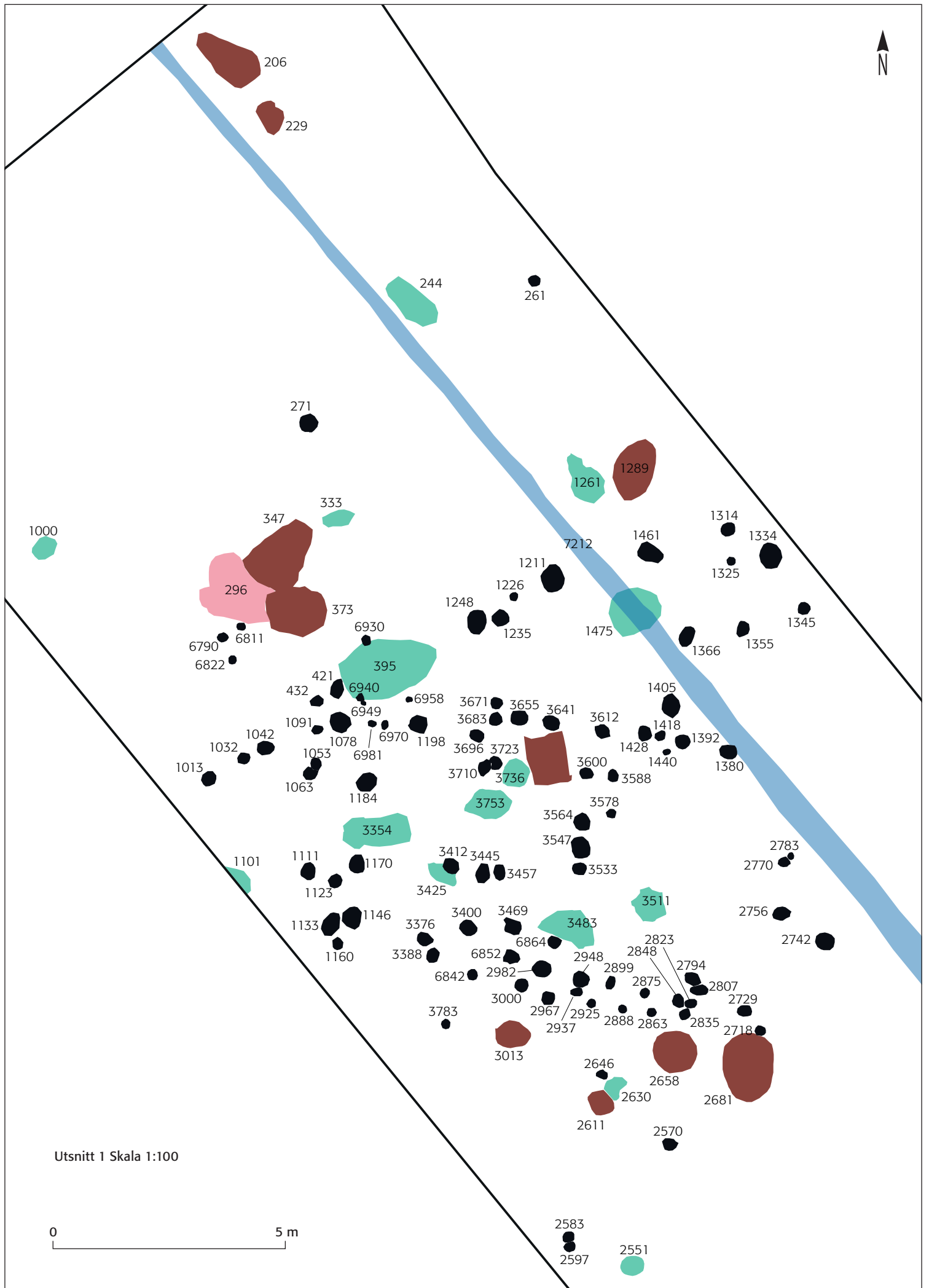
Fyndnummer	Fyndkategori	Sakord	Vikt	Antal	Anmärkning
HM 28776:8	Bergart	Föremål	1984,5	4	Grophus 3037, NVkvadranten, lager 2, 4 löpare
HM28776:67	Bergart	Malsten	2650	1	Del av malsten i grop 3903
HM28776:23	Bränd lera		28,4	1	Sintrad klump lera SVkvadranten av grophus 8000.
HM 28776:25	Bränd lera		157,9	12	Sintrad lera, slagg(?) insamlat SÖkvadrat 8000
HM 28776:27	Bränd lera		30,2	2	Sintrad lera, insamlad i SÖkvadranten 8056.8000
HM 28776:29	Bränd lera		172,2	16	Sintrad lera, slagg(?) insamlat NV kv grophus 8000
HM 28776:32	Bränd lera		58,2	4	Insamlad i NÖ kvadranten i 8056.8000
HM 28776:33	Bränd lera		38,1	6	Sintrad lera insamlad i lager 6, grophus 8000
HM 28776:39	Bränd lera		102,6	4	Sintrad lera, en glaserad, slagg insamlad AG1917
HM 28776:44	Bränd lera	Lerklining	18,2	4	en bit sintrad, Grop 739
HM 28776:20	Bränd lera		36,8	2	Ytfynd grophus 8000, sintrad lera, slagg?
HM 28776:21	Bränd lera		8,6	2	Ytfynd grophus 8000
HM 28776:35	Bränd lera		139,9	1	Sintrad stor bit br lera, slagg, Grop 1917
HM 28776:55	Bränd lera	Lerklining	92,2	19	Vissa bitar sintrade, stolphål 693
HM 28776:60	Bränd lera		130,4	2	Sintrad br lera som glaserats i droppform, magring. Ugn 2611
HM 28776:61	Bränd lera		2,9	1	Sintrad bränd lera i stolphål 2229
HM 28776:15	Bränt ben		4,5	0	Brända ben insamlat i AH8056, Grophus 8000
HM 28776:40	Bränt ben		3,7	0	Brända ben i grop 1917
HM 28776:41	Bränt ben		1,5	0	Härd 395
HM 28776:53	Bränt ben		0,2	14	Grop 4397
HM 28776:47	Flinta	Avslag	2,8	2	Grop 3820
HM 28776:65	Flinta	Avslag	2,9	2	Avslag, ett bränt. Lager 8056.8000
HM 28669:68	Flinta		7,6	1	Kärnämne. Grop 1917
HM 28776:2	Flinta	Avslag	55	4	Grophus 3037, lager 1 och 2, NVkvadranten
HM28776:4	Flinta	Avslag	5,2	1	Grophus 3037, lager 1, 3207
HM 28776:6	Flinta		23,2	1	Grophus 3037, Ökvadranten, lager 11
HM 28773:7	Flinta		9,7	1	Grophus 3037, Ö kvadranten, lager 3, med retusch
HM 28776:11	Flinta		59,9	3	Flinta, 1 bränd, i grop 3150 i grophus 3037
HM 28776:66	Flinta	Kärna	10,8	1	Mikrospån kärna, reducerad. Ytfynd fägata 12000.
HM 28776:21	Järn		5,2	1	Ytfynd grophus 8000, ev del av föremål
28776:1	Keramik		385	37	Grophus 3037, lager 1 och 2, mynningsdel med dekor
HM 28776:3	Keramik		48,6	3	Grophus 3037, lager 1, 3207, Östra kvadranten
HM 28776:5	Keramik		2,7	1	Mynningsdel, grophus 3037, Ö kvadranten, lager 3
HM 28773:69	Keramik		46,4	4	Lager 3207 i grophus 3037
HM 28776:70	Keramik		3,6	1	tunnväggigt kärl, spår efter växtavtryck? på ytan. Stolphål 4207

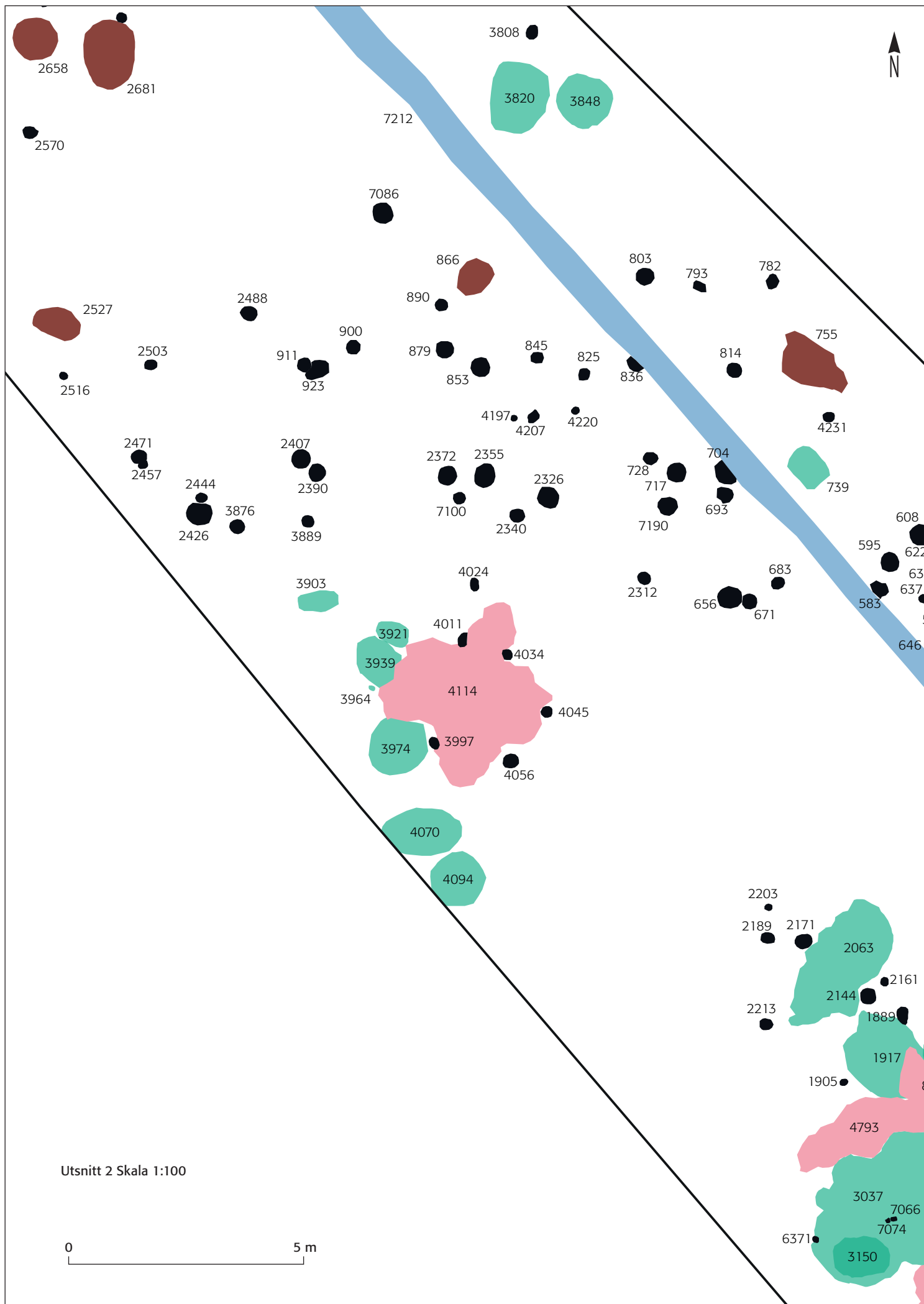
Fyndnummer	Fyndkategori	Sakord	Vikt	Antal	Anmärkning
HM 28776:71	Keramik		3	1	Skiffer i magring? Stolphål 4207
HM 28776:72	Keramik		130,7	6	Lager 8056 i grophus 8000. Platt mynning, grovt
HM 28776:42	Keramik		42,8	11	Spår av ristad rand på insida. AS1211
HM28773:43	Keramik		14,3	3	Mynningsdel, grop 739
HM 28776:9	Keramik		268,1	17	Grophus 3037, NVkvadranten , lager 2, bottendelar
HM 28776:10	Keramik		111,1	1	Rabbad keramik från grop 3150 i grophus 3037
HM 28776:45	Keramik		3,1	1	Facetterad mynning, grop 4070
HM 28776:50	Keramik		12,1	1	Stolphål 536
HM 28776:13	Keramik		191,6	7	Grophus 3037, lager 8, bottendelar av kärl
HM 28776:14	Keramik		1123	60	Keramik i AH4766 som är samma som AL8056.8000
HM28776:16	Keramik		51,1	3	Ytfynd i Grophus 8000
HM 28776:17	Keramik		16	6	Ytfynd grophus 8000
HM 28776:18	Keramik		9,6	3	Ytfynd grophus 8000, fin magring polerat kärl
HM 28776:19	Keramik		15,5	3	Ytfynd grophus 8000, fr två kärl ett grovt ett fin
HM 28776:24	Keramik		40,1	5	Insamlat SV delen av grophus 8000. Finmagrat
HM28776:26	Keramik		28,7	3	två kärl, mynning, insamlat 8056.8000 i SÖdelen
HM28776:28	Keramik		304,9	30	Keramik insamlat i NV kvadranten i grophus 8000
HM 28776:31	Keramik		147,1	19	Insamlat NÖ kvadranten 8056.8000 mynningsdel
HM 28776:34	Keramik		136,8	10	Mynningsdel, avstrykning, i AL8056.8000.
HM 28776:36	Keramik		438,4	46	spår avstrykning ytan, mynningsdel, grop 1917.
HM 28776:37	Keramik		408,5	36	Ornamenterad keramik grop 1917
HM 28776:38	Keramik		5,6	1	Ornamenterad, ränder o snedställda streck AG1917
HM 28776:48	Keramik		27,3	2	Mynningsdel, rabbat finare kärl. Grop 3820
HM 28776:49	Keramik		28,6	3	Stolphål 475
HM 28776:51	Keramik		16,3	4	Grop 4397
HM 28776:52	Keramik		11,3	2	Härd 2658
HM 28776:56	Keramik		238	0	Keramik och br lera. Sintrade delar. Sekundär br keramik. Grop 395
HM 28776:57	Keramik		50,7	10	Hårt sintrad keramik, eller ev. annat föremål? Ugn 2611
HM 28776:62	Keramik		29	2	Sintrade. Tre tydliga streck på en. Föremål degel? Lösfynd alv.
HM 28776:64	Keramik		3,3	3	Härd 4413
HM 28776:30	Kvarts		40,6	1	Insamlad i NV kvadranten i grophus 8000.
HM 28776:63	Kvarts		2,8	1	Kvarts i stolphål 1184
HM 28776:46	Slagg		1,9	1	Slagg i grop 4070
HM 28776:54	Slagg		15	1	Lik slagg i ugn 2611. Påträffad i grop 2630
HM 28776:58	Slagg		27	3	Ugn 2611
HM 28776:59	Slagg		872	50	Slagg i ugn 2611. Droppformade

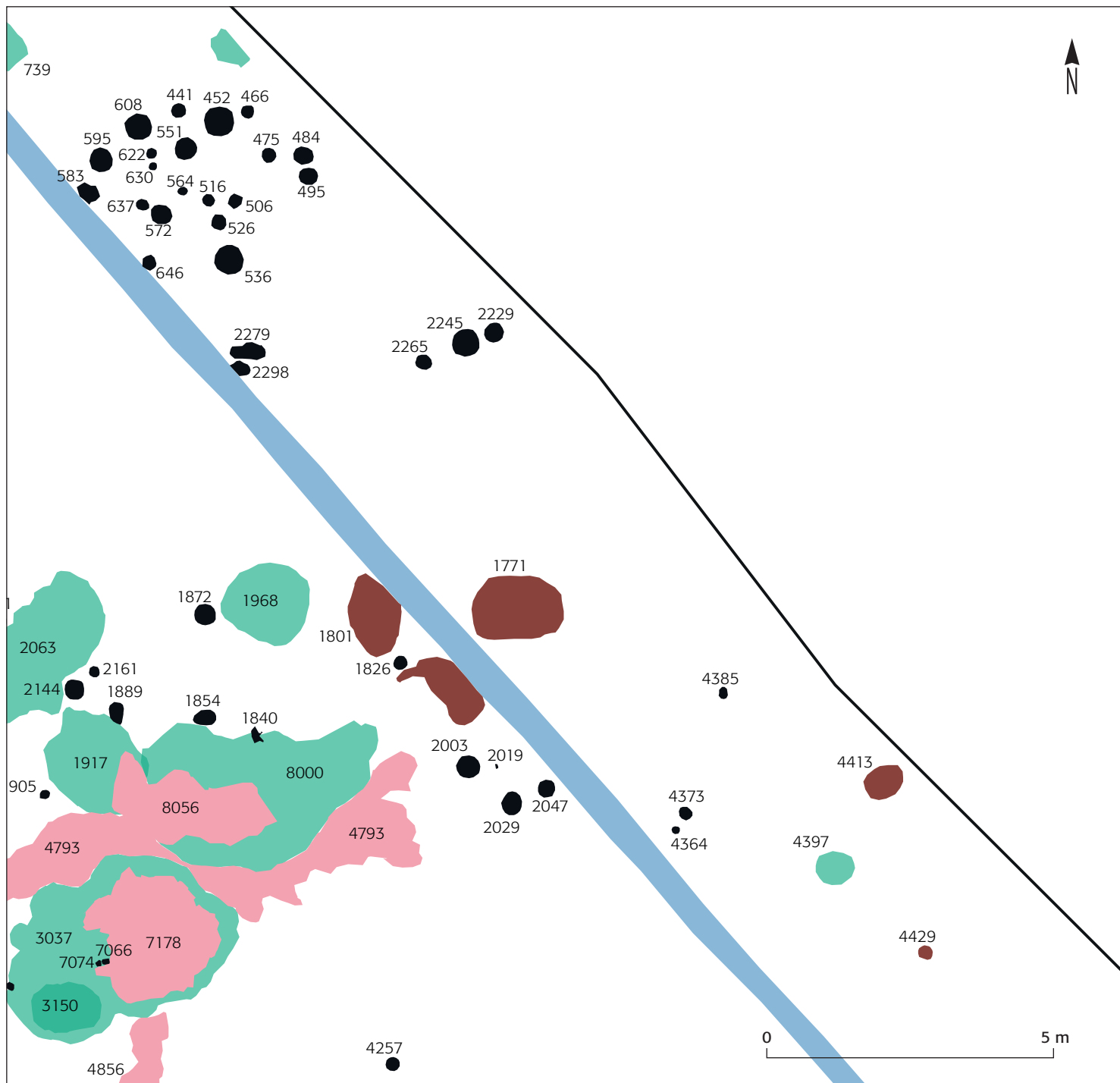
Bilaga 3

Anläggningsplan

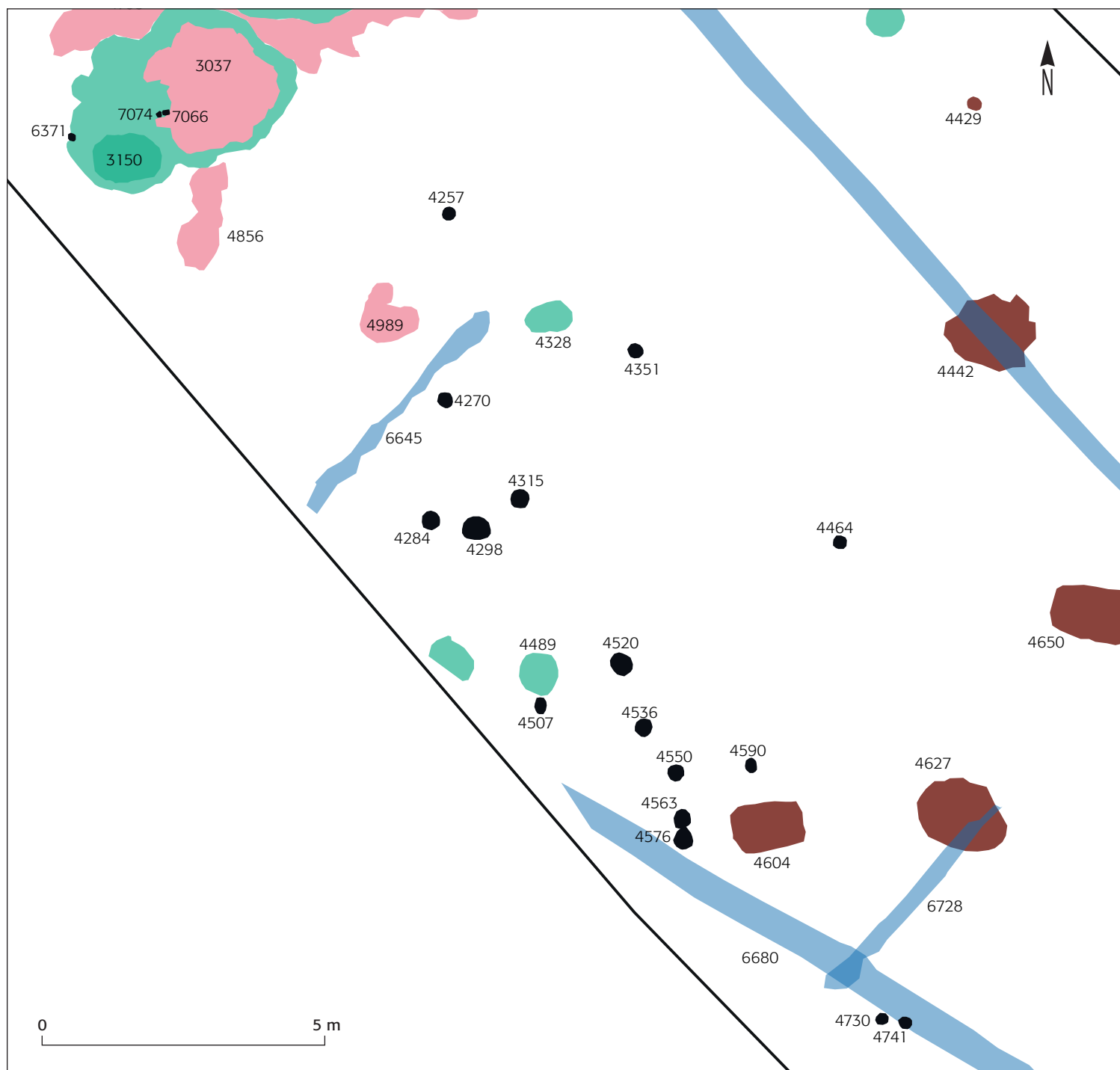

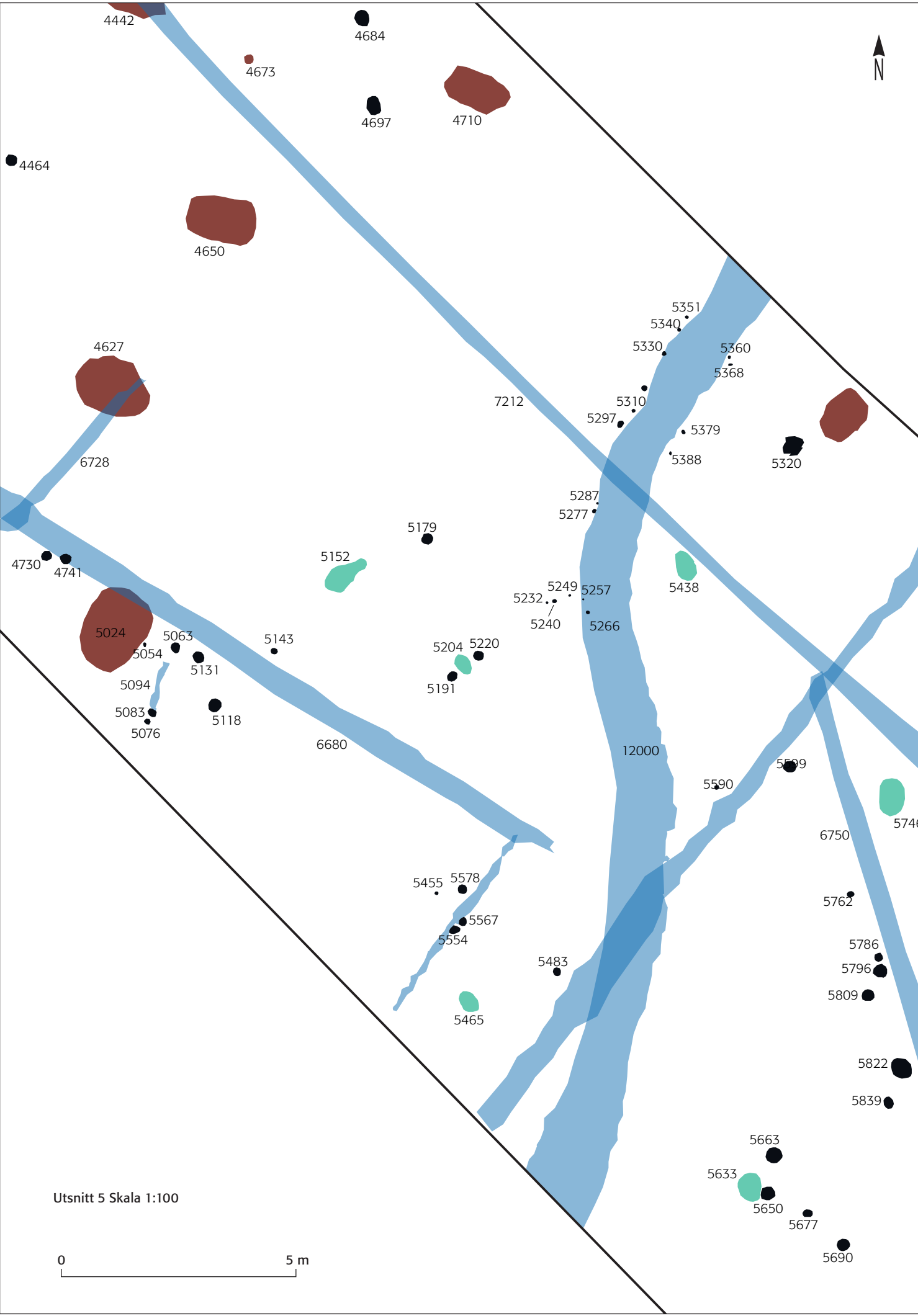

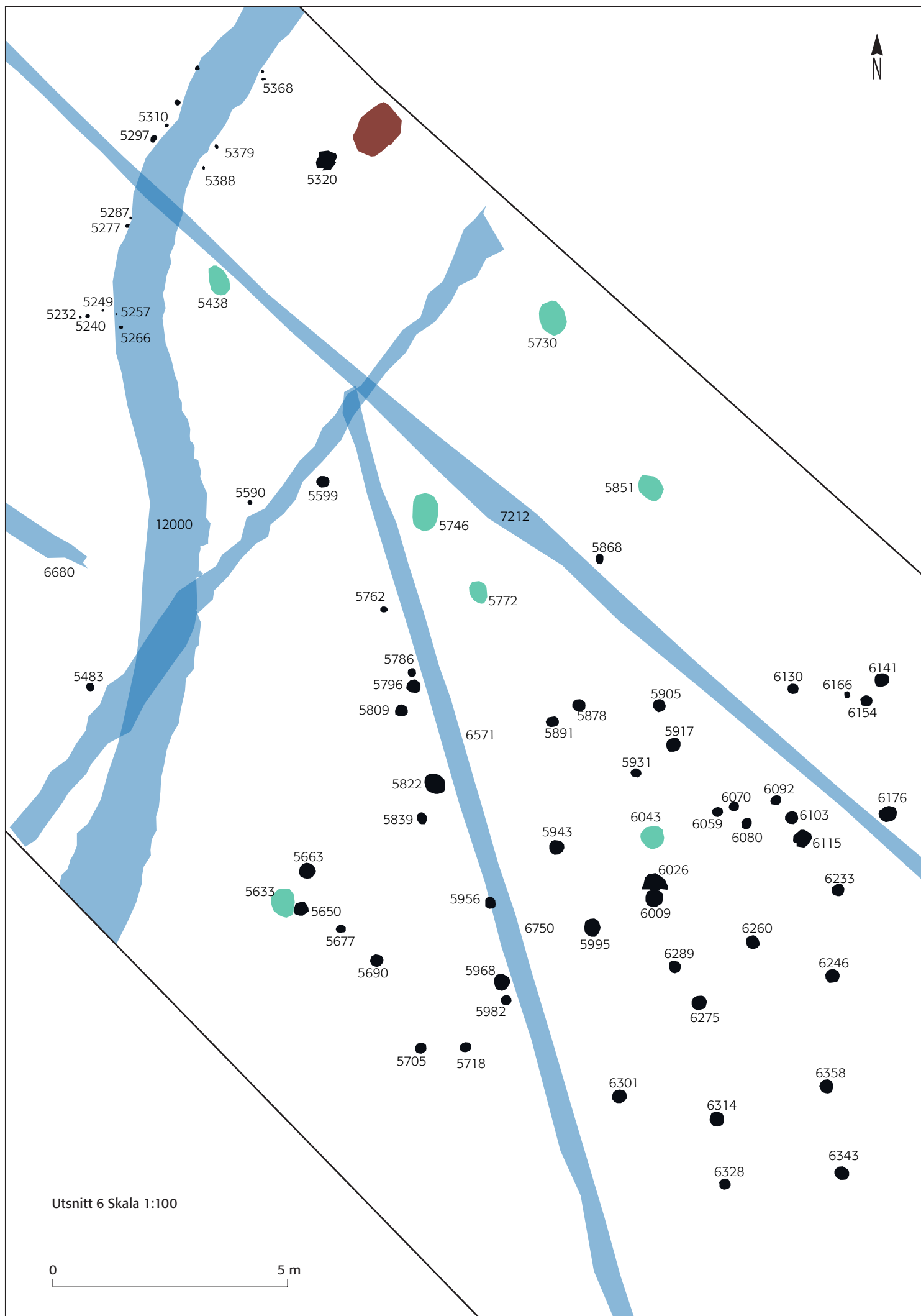

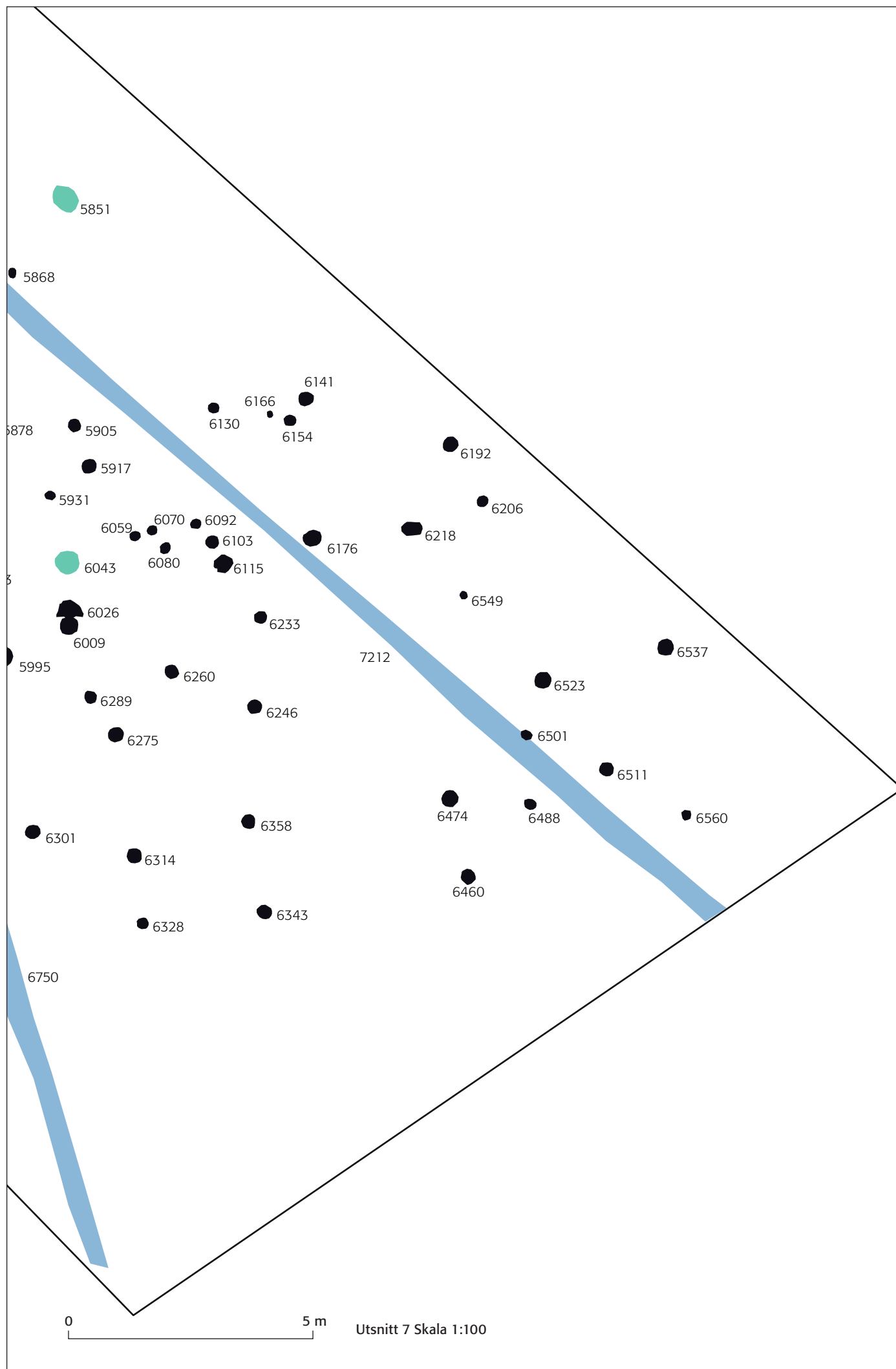
Utsnitt 3 Skala 1:100

Utsnitt 4 Skala 1:100

0 5 m

Utsnitt 7 Skala 1:100

Bilaga 4

^{14}C -datering

Ångströmlaboratoriet

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 - 471 30 59

Telefax:
018 - 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Uppsala 2014-09-02

Stina Tegneshed
Kulturmiljö Halland
Bastionsgatan 3
302 43 HALMSTAD

HALLANDS LÄNSMUSEER
KULTURMILJÖ HALLAND

2014 -09- 04

Dnr 2013-104 Handl ST

Dossier Eldsberga

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Eldsberga socken, RAÄ 151, Halland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ VPDB}$	^{14}C age BP
Ua-49057	1PK7145.2611	-26,9	2 025 $\pm$ 33
Ua-49058	1PK7164.4070	-25,5	2 053 $\pm$ 32
Ua-49059	1PK7386.1917	-28,0	2 166 $\pm$ 38
Ua-49060	1PK8056.8000	-24,9	2 039 $\pm$ 31
Ua-49061	1PK8.8000	-23,8	3 159 $\pm$ 78

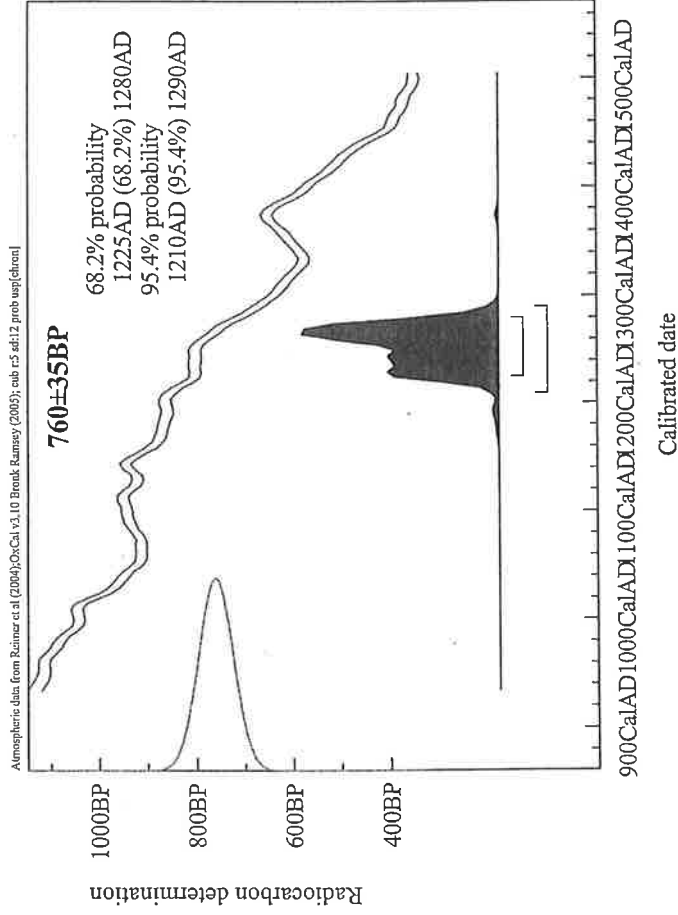
Med vänlig hälsning

Göran Possnert/ Elisabet Pettersson

Förklaring till kalibreringsutskrift från programmet OxCal

referens till kalibreringsdata och kalibreringsprogram

teknisk ^{14}C ålder BP (before present=år 1950) beräknad med $T_{1/2}=5570$ år

kalibrerad ålder 1σ och 2σ
(siffran inom parentes anger delintervallets
sannolikhet om 1σ eller 2σ motsvarar fler
än ett intervall)

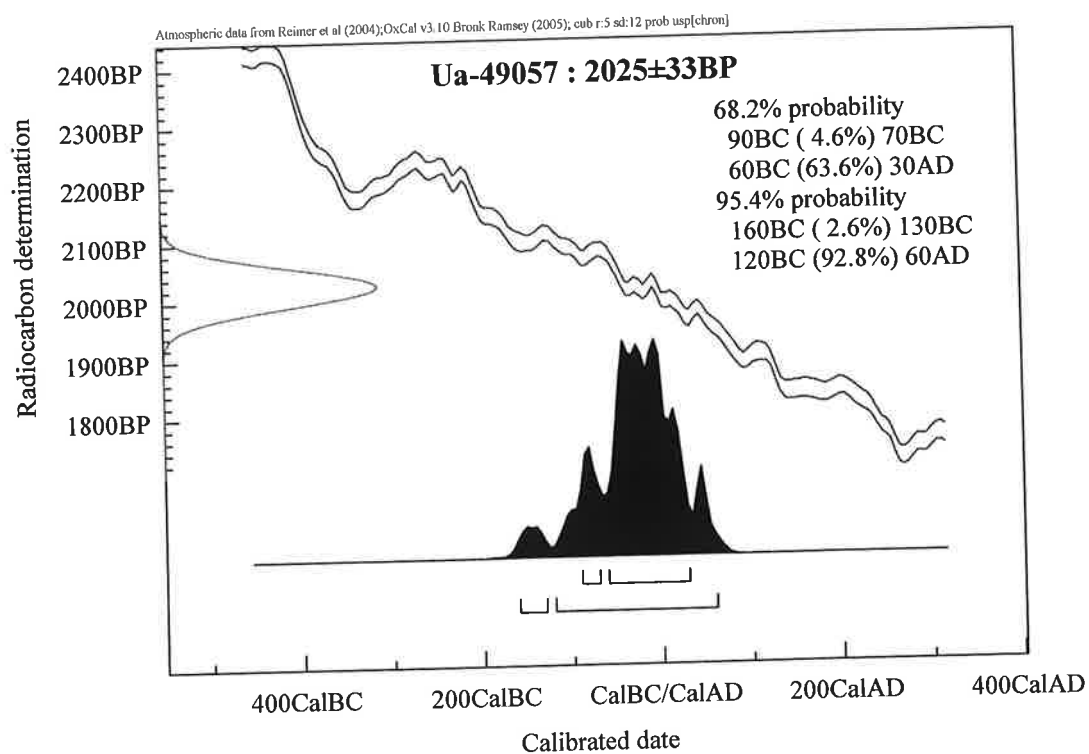
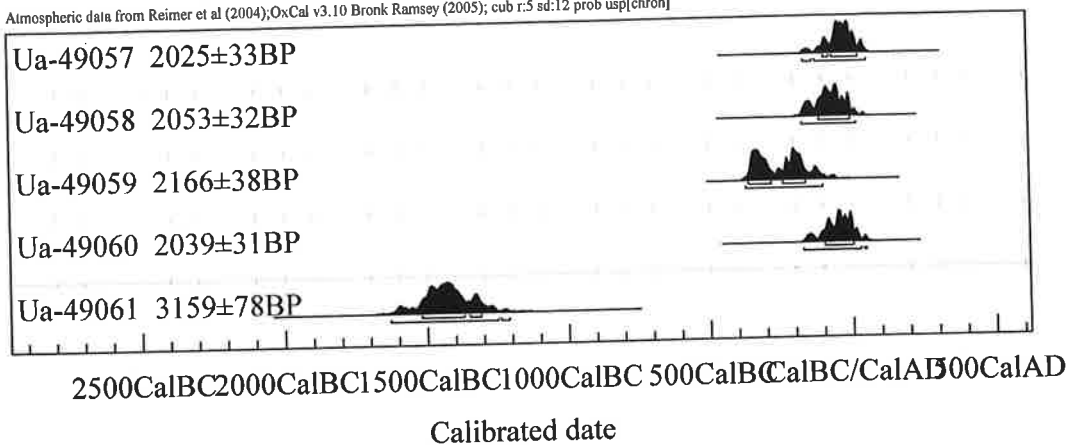
vertikal axel anger teknisk ^{14}C ålder BP

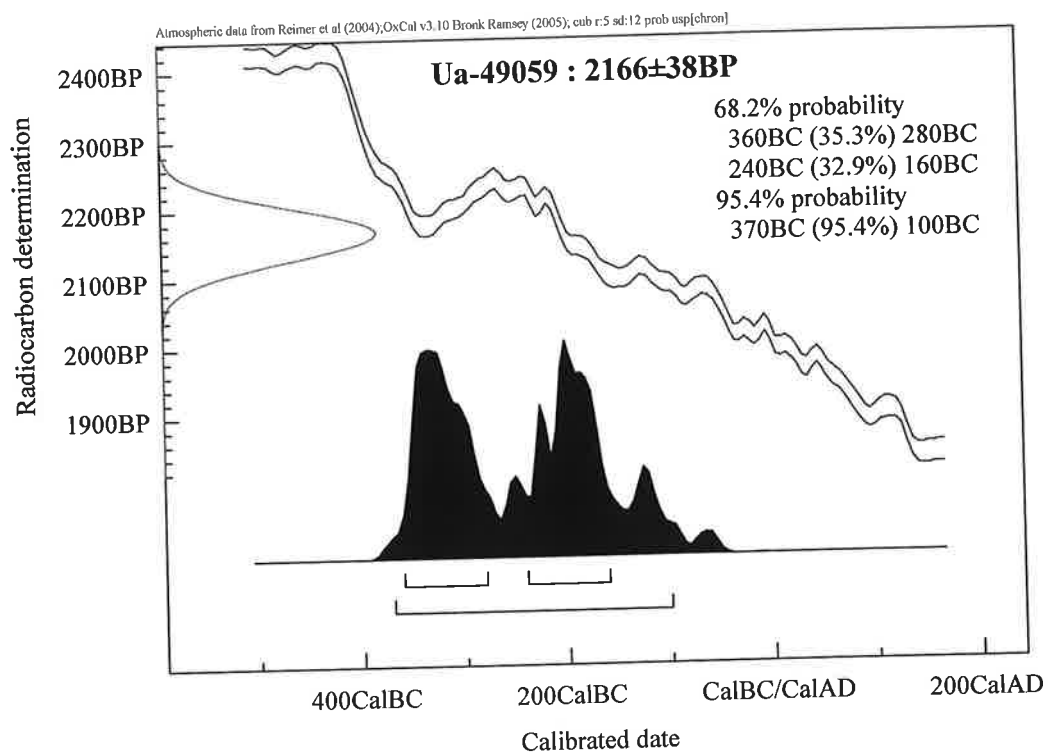
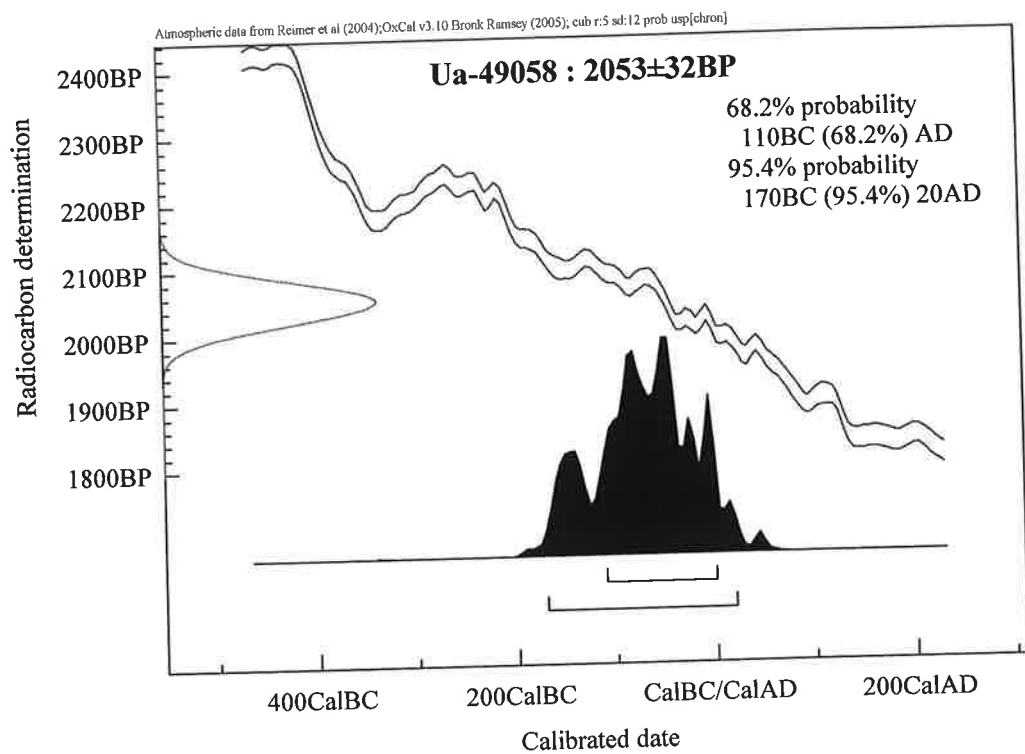
kalibreringskurvan

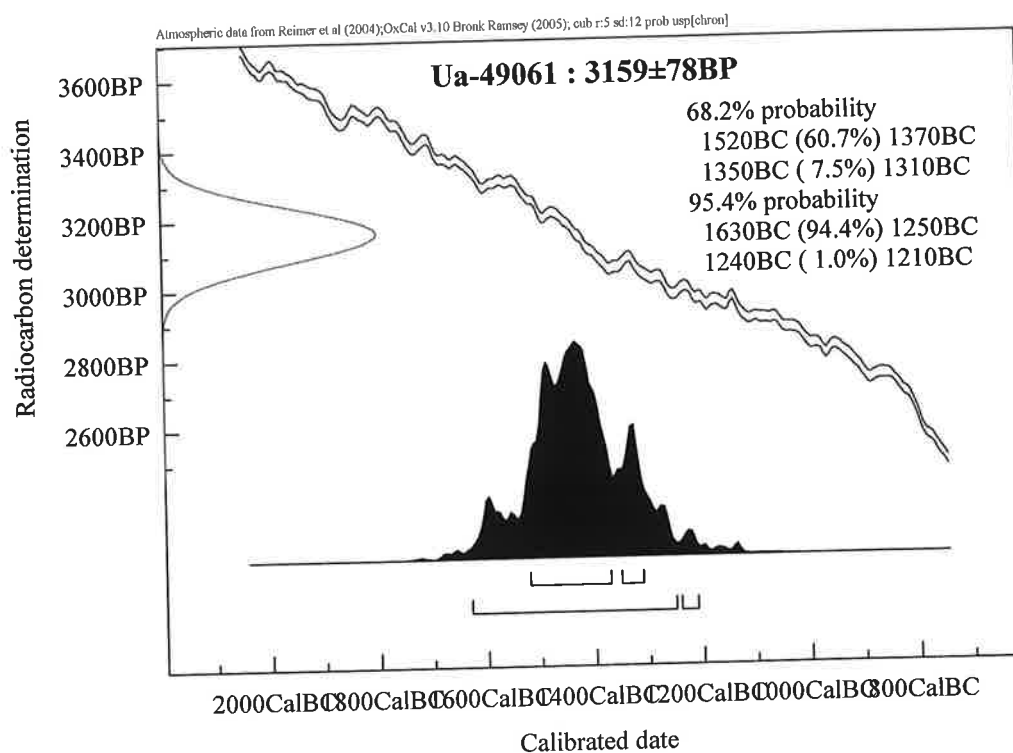
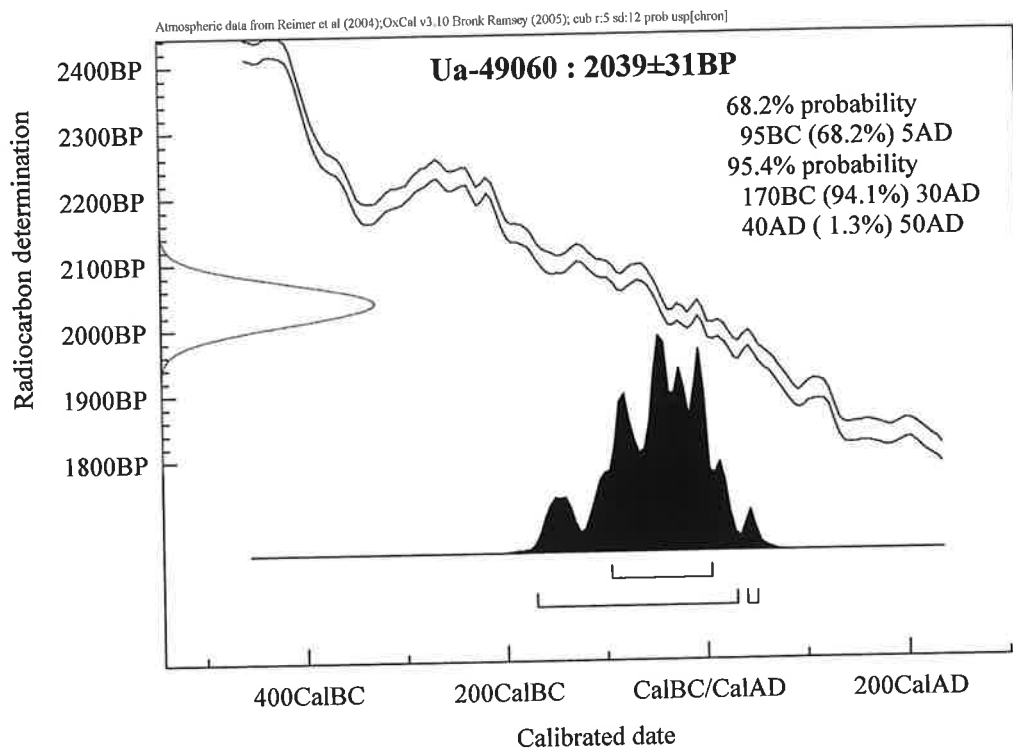
kalibrerad ålders sannolikhetsfördelning

horisontell axel anger kalibrerad (kalendarisk) ålder

Atmospheric data from Reimer et al (2004); OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

Bilaga 5

Makrofossilanalys

Stefan Gustafsson

ARKEOBOTANISK ANALYS

Arkeobotanisk analys av växtmakrofossil från
RAÄ 151 i Eldsberga och RAÄ 75 i Tjärby, Halland

Inledning

Analysen omfattar 11 jordprover för växtmakrofossilanalys. Jordproverna floterades i vatten och det använda sållet hade en maskstorlek av 0.2 mm. Det

floterade materialet torkades och undersöktes under mikroskop med en förstoring av 4 till 100 gånger.

Syfte

Proverna kommer från boplatslämningar som dateras till förromersk- och romersk järnålder. Analysen syftar till att klarlägga

konstruktionernas funktion, eventuell odling och mathantering i vid mening.

Resultat

Eldsberga RAÄ 151

P.nr. 1917 Grop invid grophus

I provet fanns ett frö av obestämd vicker. Provet innehöll även kol som räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 3037 Lager 8 i grophus

I provet fanns enbart träkol. Mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 3037 lager 5 i grophus

I provet fanns enbart träkol. Mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 1603 lager i grophus?

I provet fanns enbart träkol. Mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 7149 Ugn

I ugnen hittades ett fragmenterat sädeskorn som inte kunde bestämmas till art. Därutöver

fanns enbart. och mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

Tjärby RAÄ 75

P.nr. 2730 Stolphål

I provet fanns en förkolnad kärna av skalkorn samt fragmenterade sädeskorn. Förutom korn hittades ett förkolnat linfrö och tröskrester i provet. Tröskresterna kommer från emmer-/speltvete och skalkorn. Korn och lin tyder på att huset fungerat som bostad med köksdel.

Tröskresterna skulle kunna tyda på att huset inrymt en tröskloge men tolkningen är osäker. För att klarlägga husets inre struktur bör man analysera flera prover.

Linfröfyndet visar på odling av lin och då inte för spånad utan som oljeväxt.

Fig. 1. Så kallad gaffel från emmer-/speltvete samt en kornaxbindel.

P.nr. 7019 Äldre marklager

I provet fanns enbart träkol. Mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 7023 Stolphål efter takbärare i hus

I provet fanns gott om träkol och mängden kol räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 5325 Stolphål efter takbärare i hus

I provet fanns en kärna av skalkorn samt 3 fragmenterade sädeskorn. Det mesta tyder på att stolphålet ingått i ett bostadshus med

köksdel. Förutom säd hittades även träkol i sådan mängd att det räcker för en ^{14}C -analys.

P.nr. 6247 Lager under stensättning

I provet fanns bara träkol. Mängden träkol räcker för ^{14}C -analys.

P.nr. 205 raseringslager

I provet hittades en kärna av skalkorn och gott om träkol. Innehållet är allt för

knapphändigt för vidare tolkningar. Lagret bör ändå innehålla viss del av hushållsavfall.

Fyndlista

Anr	1603	201	1917	3037	2611	3037	7023	6247	7019	5325	2730
Pnr.		205		5	7149	8	5157	4922		955	
Skalkorn		1			3					1	1
Emmer/speltvete											
Havre											
Lin											1
Frag. Säd					1					3	21
Tröskrester											++
Pilört											
Penningört											
Vicker				1							
Starr											
Kol	+++	+++	+	+	++	+	++	++	+	+	+

Tabell 1. Fyndtabell.

Anr	6066	6998		12879	9731	5047	3621	4429	5983	816	7722
Pnr.	100014	100008	10833		10785	100016	100015	100009	100013	2347	9520
Skalkorn		72									5
Emmer/speltvete		33									2
Havre											1
Lin											
Frag. Säd		52									12
Tröskrester											
Pilört											2
Penningört										1	
Vicker									1		
Starr										1	
Kol	+++	++	+	+	++	+++	++	+	+	+	+
Br. Lera		++									
Organiskt slagg										+	+

Bilaga 6

Vedartsanalys

Wentorf, den 23. juni 2014.

EldsbergaSU2013

Vedanatomisk analyse af 5 trækulsprøver fra Eldsberga, Eldsberga sn, Halland. RAÄ 151.

Indsendt af Stina Tegnshed, Kulturmiljö Halland. Dnr: 2013-104

1PK7145.2611.

Ca. 5 ml ikke rent kol.

12 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

12 stk. *Quercus sp.*, ek, fra yngre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med 1 årring, max. 30 år fra bark.

1PK7164.4070.

Ca. 10 ml ikke rent kol.

10 stk. = stickprov, analyseret med følgende resultat:

10 stk. *Fraxinus excelsior*, ask, fra grene > 2 cm, antagelig rester fra lövfoder.

C-14-prov: 1 stk. *Fraxinus excelsior*, ask, med 1 årring, max. 5 år fra bark.

1PK7386.1917.

Ca. 10 ml ikke rent kol.

8 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

2 stk. *Corylus avellana*, hassel.

3 stk. *Quercus sp.*, ek, fra yngre stammer.

3 stk. bark

C-14-prov: 1 stk. *Corylus avellana*, hassel, med ca. 5 årringe, max. 10 år fra bark.

1PK8056.8000.

Ca. 5 ml ikke rent kol.

6 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

6 stk. *Quercus sp.*, ek, fra yngre stammer.

C-14-prov: 1 stk. *Quercus sp.*, ek, med 2 årringe, max. 30 år fra bark.

1PK8.8000.

< 1 ml ikke rent kol. Järnockra!

3 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

3 stk. *Alnus sp.? eller Corylus avellana?*, al? eller hassel?

C-14-prov: 2 stk. *Alnus sp.? eller Corylus avellana?*, al? eller hassel?, max. 40 år fra bark.

C-14-proverne fremsendes separat.

Med venlig hilsen

Thomas Bartholin

Am Haidberg 18

D 21 465 Wentorf

Thomas.Bartholin@gmx.de

Bilaga 7

Ritningsförteckning och ritningar med anläggningsförteckning

Ritningsförteckning

HMAK 4426:1-10

Samtliga ritningar HMAK 4426:1 -10 utgörs av profilritningar gjorda i fält i skala 1:20, förutom HMAK4426:6 som även innehåller en planritning och profilritning i skala 1:10

Förteckning över fältritningar med anläggningsnummer

HMAK 4426:1: AG3037, AL3207.3037, AL3294, AS7074, AS7066

HMAK 4426:2: AS1013, AS1032, AS 1042, AS 1091, AS 432, AS 1078, AS 421, AS 1248, AS 1235, AS 1211, AS 1461, AS 1198, AS 3696, AS 3671, AS3683, AS 3655, AS 3612, AS 1428, AS 1447, AS 1418, AS 1440, AS 1392, AS 1380, AS 3000, AS 2967, AS 2982, AS 2925, AS 3354, AS 3469, AS 2948, AS 2937, AS 1184, AS 6852, AS 3400

HMAK 4426: 3: AH347, AG296, AS6822, AS6811, AS6831, AH373, AH395, AS4011, AS4024, Ruta7126

HMAK 4426:4: AS4684, 4609

HMAK 4426:5: AG3903, AS2516, AS2503, AS2488, AS911, AS3876, AS2407, AS853, AS2471, AS2396, AS2355, AS704, AS693, AS2444, AS2426, AS836, AS717, AS314, AS656, AS671, AS6328, AS6343, AS6358, AG739, AS6474, AS6460, AS6511, AS6042, AS6275, AS6026, AS6103, AS6523, AS6246, AS6289, AS6059, AS6070, AS6115, AS6233

HMAK 4426:6: AH2611, AS2646, AG2630, AH2658, AH2681, AG3820, AG3974, AG4070

HMAK 4426:7: AG4397, AH1771, AH4413, AG2065, AG1917

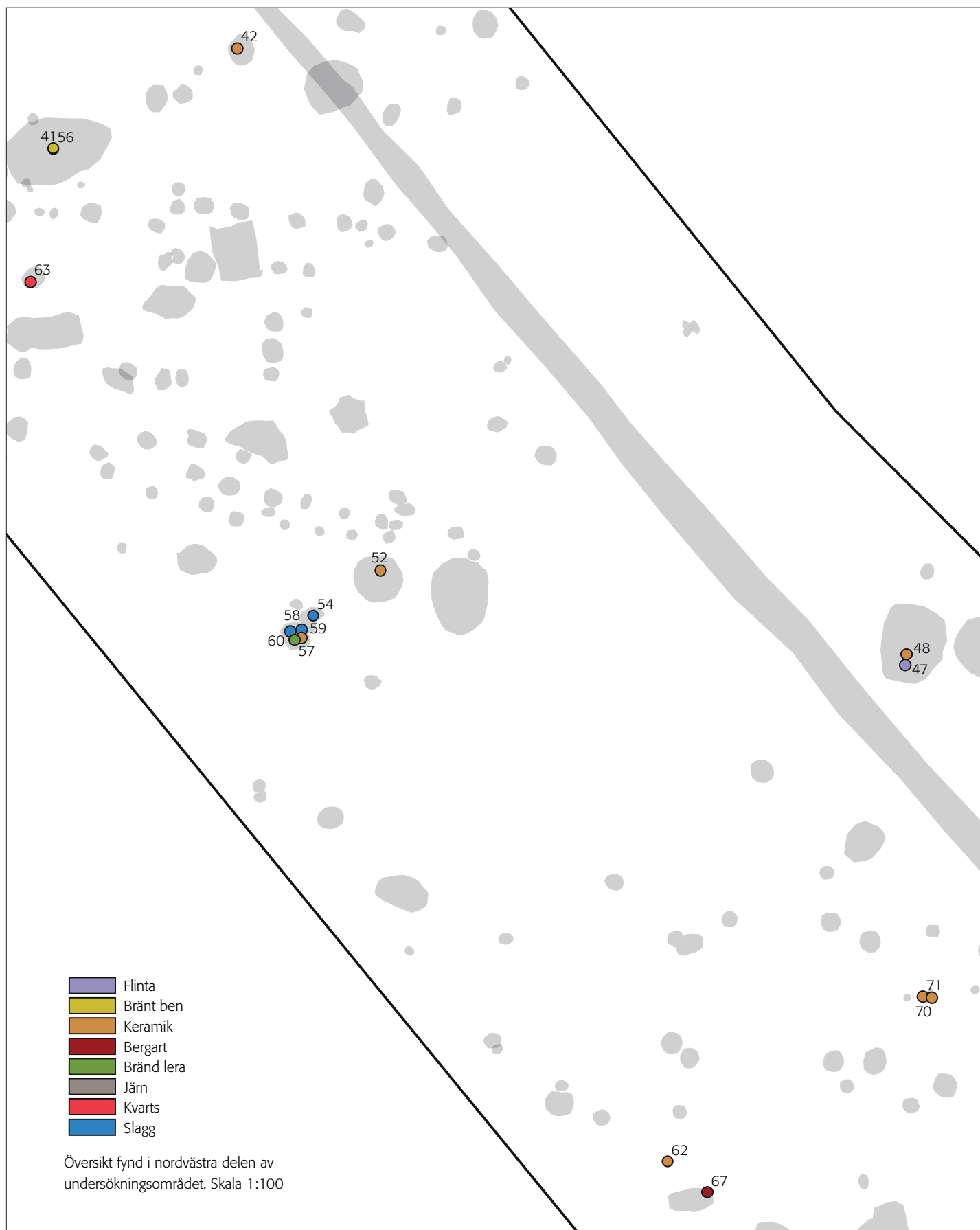
HMAK 4426:8: AG3150.3037, AG8000

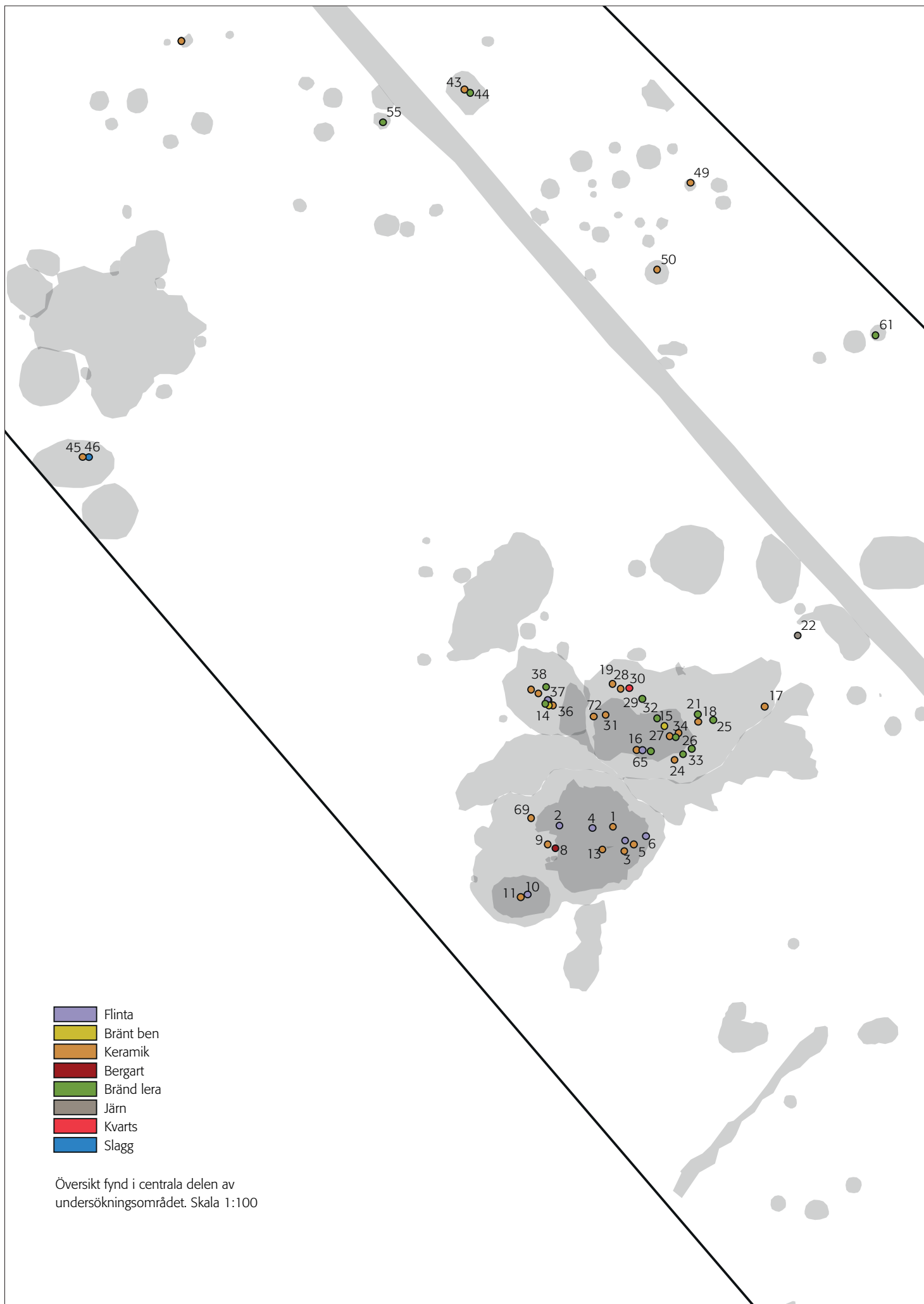
HMAK 4426:9: AG1917, AH4766, AG8000

HMAK 4426:10: AR1200, AR 6571

Bilaga 8

Översikt fyndspridning inom undersökningsområdet

Översikt fynd i sydöstra delen av
undersökningsområdet. Skala 1:100

- Flinta
- Bränt ben
- Keramik

Rapporter utgivna under 2014 och hittills 2015

2015

2015:6

Stina Tegnsted

Boplatslämning och stensättning med milsvid utsikt i Elestorp

HALLAND, TJÄRBY SOCKEN, ELESTORP 7:445 OCH 7:570, RAÄ 75 & 78

2015:5

Lena Bjuggner och Erik Rosengren:

Ås kloster i nytt ljus - år 3

HALLAND, ÅS SOCKEN, ÅSKLOSTER 1:1, RAÄ 190

2015:3

Linn Nordvall:

Albinsro - Bebyggelseutveckling från senneolitikum till idag

HALLAND, SÖNDRUMS SOCKEN, TROTTEBERG 2:2, RAÄ 108

2015:2

Pär Connelid:

Full gas under vikingatid

HALLAND, HYLTE KOMMUN, LÅNGARYD SOCKEN, RAÄ 493

2015:1

Pär Connelid:

Åkermark i vägen

HALLAND, TORUP SN, RAÄ TORUP 237

2014

2014:4

Lena Bjuggner:

Befästningar av olika ålder i kvarteret Gråmunken, Halmstad

HALLAND, HALMSTAD STAD, KVARTERET GRÅMUNKEN 1:1,
RAÄ 44:1.

2014:3

Ola Kadefors:

Uppe på berget

HALLAND, ÅSIGE OCH ÅBILD SN, ALERED 1:7 M. FL., RAÄ ÅSIGE 152–156, 131 OCH RAÄ ÅBILD 136, 138, 139, 202 OCH 203

2014:2

Ola Kadefors:

Visten vid vatten

HALLAND, SKREA SN, SKREA 8:5, RAÄ SKREA 204

2014:1

Leif Häggström:

Liten brunn är snart tömd

HALLAND, TÖLÖ SN, TÖLÖ 4:13, RAÄ 130 OCH 217

Under några vårdagar 2013 genomförde Kulturmiljö Halland en slutundersökning av en boplatz, Eldsberga RAÄ 151, från övergången mellan förromersk och romersk järnålder. Undersökningen, föranledd av nedläggningen av en VA-ledning mellan Kistinge och Veinge i södra Halland, utfördes på en svag förhöjning i åkermarken strax norr om Genevadsån vid Genevad samhälle.

Vid undersökningen framkom lämningar av fyra treskeppiga långhus och olika hantverksaktiviteter. De dateringar som erhöles, tillsammans med typologisk datering av keramik och hus placerar boplatzen tidsmässigt till övergången förromersk till romersk järnålder. Bosättningen har en bakgrund i yngre bronsålder, något som både keramiken men även ¹⁴C-datering, vittnar om. Men den period där platsen utnyttjats som mest intensivt, utifrån huslämningar, rester av hantverksaktiviteter och fynd är förromersk järnålder och då främst tidpunkten runt år noll.

På undersökningsområdets högsta punkt, vilken lite oväntat sammanföll med att den annars relativt väl-dränerade undergrunden övergick till silt och lera, påträffades stora gropar som troligen tillkommit vid lertäkt. Groparnas konstruktion och innehåll kan tyda på att de använts som keramikugn samt anläggning för torkning. Även järnframställning har förekommit på platsen. Resterna efter en reduktionsugn och stearinformat slagg påträffades.

RAÄ Eldsberga 151's placering i järnålderslandskapet ska nog främst ses som ett resultat av tämligen goda geologiska förutsättningar med partier av väl-dränerad sand och grus i kombination med inslag av lera, som kunde användas vid keramiktillverkning och järnframställning. Av stor vikt var även placeringen invid ett vadställe i ett vattensystem som bjöd kommunikationsleder både mot inlandet och kustlandet.

KULTURMILJÖ
HALLAND